

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**SMISELNOST PATENTIRANJA IN VIRI FINANCIRANJA ZAŠČITE
INTELEKTUALNE LASTNINE**

Ljubljana, junij 2016

MIHA POLAJŽER

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani Miha Polajžer, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtor predloženega dela z naslovom Smiselnost patentiranja in viri financiranja zaščite intelektualne lastnine, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem doc. dr. Jaka Lindič.

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravil samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobil vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označil;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnal v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobil soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študenta: _____

KAZALO

UVOD	1
1 TEORETIČNA IZHODIŠČA IN OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV	2
1.1 Opredelitev intelektualne lastnine	2
1.2 Delitev intelektualne lastnine	4
1.2.1 Skupna načela pravic intelektualne lastnine	4
1.2.2 Razlike med pravicami industrijske lastnine in avtorskimi pravicami	5
1.3 Vrste zaščite intelektualne lastnine	5
1.3.1 Patent	5
1.3.2 Znamka	8
1.3.3 Avtorske in sorodne pravice	10
1.3.4 Model in vzorec	12
1.3.5 Geografska označba	13
2 RAVNI ZAŠČITE INTELLEKTUALNE LASTNINE	14
2.1 Mednarodne konvencije	14
2.1.1 Pariška konvencija	15
2.1.2 Bernska konvencija	16
2.1.3 Konvencija o ustanovitvi Svetovne organizacije za intelektualno lastnino	16
2.1.4 Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine	17
2.2 Ščitenje na ravni Evropske unije	18
2.2.1 Štrasburška konvencija	18
2.2.2 Pogodba o sodelovanju na področju patentov	19
2.2.3 Evropska patentna konvencija	19
2.2.4 Direktiva 2004/48/ES	20
2.3 Ščitenje na ravni Republike Slovenije	21
3 POTI PRIDOBITVE PATENTNEGA VARSTVA	22
3.1 Poti pridobitve patentnega varstva v Sloveniji	22
3.2 Poti pridobitve patentnega varstva v Evropi	24
3.2.1 Nacionalna pot pridobitve patentnega varstva	24
3.2.2 PCT pot pridobitve patentnega varstva	25
3.2.3 Evro pot pridobitve patentnega varstva	26
4 SMISELNOST PATENTIRANJA	28
4.1 Različni vidiki patentiranja	28
4.1.1 Pravna narava pravic intelektualne lastnine	28
4.1.2 Družbeni vidik patentiranja	29
4.1.3 Ekonomski vidik patentiranja	30
4.1.4 Neekonomski vidik patentiranja ali vidik inovacijske spodbude	31
4.2 Patentni spori	33
4.2.1 Motivi za patentno varstvo	33
4.3 Sodno varstvo in uveljavljanje pravic intelektualne lastnine v Sloveniji	34

4.3.1	Patentni spori po Evropi	36
4.3.1.1	Raznolikosti patentnega varstva v pravnih sistemih po Evropi.....	37
4.3.1.2	Raznolikosti pri odločitvah sodišč pri reševanju patentnih sporov v različnih tehnoloških sektorjih.....	38
4.3.1.3	Vpliv tehnološkega področja na multinacionalnost patentnih sporov	40
4.3.1.4	Raznolikost vrst patentnih sporov v Evropi	41
4.3.1.5	Raznolikost vrst zahtevkov in njihovih izidov v patentnih sporih glede na različna tehnološka področja.....	42
5	VIRI FINANCIRANJA INTELEKTUALNE LASTNINE	45
5.1	Zakaj so investicije v inovacije drugačne?	47
5.2	Vloga patentov pri financiranju inovacij	48
5.2.1	Klasične naloge in uporaba patentov pri financiranju inovacij.....	48
5.2.2	Patenti kot finančna orodja.....	49
	SKLEP	50
	LITERATURA IN VIRI.....	53

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Glavne značilnosti patentnih sporov v posameznih evropskih državah	37
Tabela 2:	Tabela stopnje patentnih sporov (na 1000 patentov) glede na različne sektorje tehnologije, katere smo klasificirali zgoraj in glede na obravnavane evropske države.....	38
Tabela 3:	Tabela pogostosti patentnih sporov glede na tehnološko področje patentov (v %)	41
Tabela 4:	Tabela deležev različnih tipov patentnih sporov po posameznih obravnavanih državah (v %).....	42

KAZALO SLIK

Slika 1:	Deleži patentnih sporov glede na sektor tehnologije in državo.	39
Slika 2:	Stopnja sodnih odločb v patentnih sporih skozi čas glede na različna tehnološka področja.	40
Slika 3:	Deleži različnih vrst zahtevkov v patentnih sporih glede na različne tehnološke sektorje.	43
Slika 4:	Izidi v tožbah zaradi kršitev patenta glede na različne tehnološke razrede.	44
Slika 5:	Izidi v tožbah zaradi neveljavnosti patenta glede na različne tehnološke sektorje.....	45

UVOD

Intelektualna lastnina se navezuje na posledice ustvarjalnega dela, le-to pa lahko privede do novih rešitev, invencij, inovacij ali celo tehnološkega napredka. Vse bolj glasna je potreba po učinkoviti zaščiti intelektualne lastnine, kar poskušajo zagotoviti zakoni o intelektualni lastnini. Po teh upravičenci s priznanjem pravic pridobijo tako materialne kot tudi moralne pravice. S slednjimi ustvarjalci pridobijo predvsem to, da so označeni v vseh listinah, ki se nanašajo na ustvarjalčevo intelektualno lastnino. Namen zakonov o intelektualni lastnini je predvsem zaščititi inovativne izdelke ali storitve, hkrati pa zaščititi tudi pravice podjetij in ustvarjalcev ter njihovih investicij v razvoj posamezne inovacije. Pravice intelektualne lastnine in njene zaščite so vse bolj pomembne tudi zaradi tega, ker inovacije in izumi večkrat dosegajo ogromne ekonomske vrednosti. Posledično so intelektualna lastnina in pravice, ki izhajajo iz njene zaščite, postale izredno dragoceno premoženje v vse več podjetjih.

Problematika zaščite intelektualne lastnine je predvsem vprašanje obsega zaščite posamezne lastnine, saj bi lahko z dodelitvijo prevelikih pravic posameznemu podjetju ali ustvarjalcu ovirali svobodno konkurenco. V želji, da bi se temu izognili, so zakoni o intelektualni lastnini povečini zelo zapleteni, hkrati pa so tudi precej raznoliki, saj lahko v praksi med posameznimi državami zasledimo velike razlike v zakonih o intelektualni lastnini in v pristopih k zaščiti intelektualne lastnine.

Pravice intelektualne lastnine in z njo povezani zakoni imajo osnovo v pravu in zakonodaji posamezne države. Vendar pa se je znotraj Evropske unije pojavila težnja, da bi nacionalne zakonodaje preoblikovali in prilagodili neki skupni evropski zakonodaji, ki bi urejala pravice in zaščito intelektualne lastnine v vseh državah Evropske unije, s tem pa harmonizirala področje zaščite intelektualne lastnine.

Ker pa zaščita intelektualne lastnine v osnovi ni preprosta, niti ni poceni, se je smiselno vprašati tudi o smotrnosti same zaščite. Tu se nam porajajo predvsem vprašanja v povezavi s stroški zaščite inovacije, kakšne so pravice intelektualne lastnine v posameznih gospodarskih panogah, kakšne so omejitve pri zaščiti intelektualne lastnine, kakšne so potrebe trga. Odgovori na ta vprašanja nas nato privedejo do odločitve o zaščiti posamezne inovacije. Pomemben vidik pri zaščiti intelektualne lastnine je tudi financiranje, saj je odločitev o zaščiti intelektualne lastnine velikokrat odvisna tudi od virov financiranja, ki so na voljo.

Cilj magistrske naloge je predstaviti, v kolikšni meri in v kakšnih pogojih se je smiselno spustiti v postopke patentiranja in zaščito intelektualne lastnine, kaj s tem pridobimo pa bo prav tako pomemben vidik naloge. Izpostavil sem tudi problematiko financiranja razvoja intelektualne lastnine, posledično tudi postopka zaščite intelektualne lastnine, ter raziskal nekaj virov, s katerimi lahko financiramo tovrstne postopke.

Večina magistrske naloge je napisana s pomočjo deskriptivnega pristopa, s katero sem analiziral smiselnost patentiranja. S pomočjo metode deskripcije sem opazoval dejstva, posamezna stališča, s katerimi sem poskušal povezati različne vidike patentiranja, ki kažejo pravno, ekonomsko in družbeno naravo zaščite intelektualne lastnine. Nadaljeval sem z metodo kompilacije, s pomočjo katere sem povzemal spoznanja, dejstva in stališča iz pomembnejše strokovne literature, obenem pa sem različna spoznanja združeval in povezal v neko smiselno celoto. S pomočjo metode komparativno-primerjalne tehnike sem teoretična spoznanja povezal s posameznimi primeri, ki sem jih zasledil v strokovni literaturi ali pa v medijih, kot je zloglasen spor med podjetjema Samsung in Apple. V magistrskem delu sem uporabil domačo in tujo znanstveno in strokovno literaturo, internetne vire, številne publikacije in članke.

Magistrsko delo je razdeljeno na pet glavnih poglavij, ki so razdeljena na posamezna manjša podpoglavja. Na začetku magistrskega dela opredelim osnovne pojme, ki kasneje nastopajo v delu, podrobneje opredelim intelektualno lastnino, si ogledam, kako posamezni strokovnjaki delijo intelektualno lastnino, opredelim, kakšna so skupna načela in tudi razlike pravic intelektualne lastnine in opišem posamezne vrste zaščite intelektualne lastnine. Nato preidem na ravni zaščite intelektualne lastnine, kjer opišem, kako so skozi čas urejali sistem zaščite intelektualne lastnine z mednarodnimi konvencijami, kako je intelektualna lastnina zaščitena na ravni Evropske unije ter kako na ravni Republike Slovenije. Kasneje opišem različne poti pridobitve patentnega varstva v Sloveniji in Evropi. Sledi poglavje o smiselnosti patentiranja, kjer so opisani pravni, ekonomski in neekonomski vidiki patentiranja, nato sledi še podpoglavje o patentnih sporih, v katerem s pomočjo objavljene raziskave raziščemo karakteristike patentnega sistema v Evropi. V zadnjem poglavju se osredotočimo na vire financiranja intelektualne lastnine in si med drugim ogledamo, kakšna je vloga patentov pri financiranju inovacij. Na koncu sledijo še sklepne ugotovitve magistrskega dela.

1 TEORETIČNA IZHODIŠČA IN OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

1.1 Opredelitev intelektualne lastnine

Izraz intelektualna lastnina je izredno obširen pojem, saj se nanaša na vrsto lastnine, ki izvira iz človekovega intelekta. Intelektualna lastnina se opira vsaj na tri samostojne vede, ki so med seboj večkrat prepletene in posledično vplivajo ena na drugo. Prva izmed njih je pravo, saj pravne norme določajo obseg in omejitve pravic intelektualne lastnine. Zaradi tega je intelektualna lastnina tudi predmet ekonomskega preučevanja. Ena izmed ved, ki se močno povezuje z intelektualno lastnino, je management, kajti intelektualno lastnino je potrebno ustrezno upravljati, saj gospodarski uspeh ne more biti dosežen le s pridobitvijo varstva pravic intelektualne lastnine (Pretnar, 2002, str. 19).

Kot posledica tega, da se z intelektualno lastnino ukvarjajo vse zgoraj omenjene vede, ni presenetljivo, da najdemo različne opredelitve intelektualne lastnine tako v pravu, ekonomiji kot v managementu, saj se njene definicije prilagajajo potrebam vsake izmed teh ved. Se pa je pojem intelektualne lastnine pojavil najprej v pravu, kar dokazuje dejstvo, da imajo pravne definicije patentov, znamk in avtorskih pravic že dolgo zgodovino. Sam pojem intelektualna lastnina se je prvič pojavil leta 1893, a do njegove razširjene uporabe in uveljavitve je prišlo šele po nastanku Svetovne organizacije za intelektualno lastnino, ki ima kratico WIPO. Leta je bila ustanovljena leta 1967 v Stockholmu na podlagi Konvencije o ustanovitvi Svetovne organizacije za intelektualno lastnino (Pretnar, 2002, str. 20).

Bainbridge (1996, str. 3) pravi, da se intelektualna lastnina na splošni ravni lahko definira kot tisto področje prava, ki ureja pravne pravice, nanašajoče se na ustvarjalna prizadevanja ali na komercialni ugled in na z znamko povezan renome. Bainbridge prav tako opozarja na dva tipa pravic, na tip pravic, ki so povezane z intelektualnim naporom, in na tip pravic, ki se nanašajo na komercialni ugled in na z znamko povezano ime. Zadnji tip pravic večkrat poimenujemo s pojmom podjetniški identifikatorji (angl. *business identifiers*).

Zgornje splošne definicije vedno poudarjajo človekove intelektualne dosežke in ustvarjalna prizadevanja v smislu varstva pravic, občasno se dotaknejo tudi komercialnega slovesa in dobrega imena, povezanega z znamko. Takšne definicije se razlikujejo od definicij v mednarodnih konvencijah, saj le-te dosledno ne navajajo ustvarjalnosti ali gospodarskih vidikov. Pri definicijah intelektualne lastnine v Konvenciji o ustanovitvi Svetovne organizacije za intelektualno lastnino ali v Sporazumu o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine, ki je ena izmed pomembnejših mednarodnih pogodb na področju intelektualne lastnine in ki ima kratico TRIPS, je skupno to, da gre v grobem za naštevaje posameznih kategorij ali vrst, ki spadajo pod pojem intelektualna lastnina (World Trade Organization, 1994).

Pretnar (2002, str. 23) predlaga naslednjo opredelitev intelektualne lastnine, ki zavzema tri značilne lastnosti intelektualne lastnine:

1. področje prava, ki obravnava
2. razpoložljivost, obseg, pridobitev, uveljavljanje in preprečevanje zlorab zasebnih, pravno opredeljenih pravic na določenih oblikah intelektualnih stvaritev s področja industrije, znanosti, književnosti in umetnosti ter na določenih oblikah podjetniških identifikatorjev, z namenom določitve pravil za
3. njihovo gospodarsko izkoriščanje na trgu v konkurenčnem okolju.

Sama definicija že nakazuje vzročno povezavo med prvo in drugo ter drugo in tretjo lastnostjo intelektualne lastnine, saj pravne norme določajo obseg varovanja gospodarskih pravic, vključno z drugimi okoliščinami pa določajo tudi poslovno strategijo imetnikov pravic intelektualne lastnine. Ni pa nujno, da je ta vzročnost enosmerno določena. Večkrat

se zgodi, da so pravne norme za varstvo intelektualne lastnine določene na osnovi nekih gospodarskih interesov (Pretnar, 1990, str. 23).

1.2 Delitev intelektualne lastnine

Najprej omenimo, da se področje intelektualne lastnine deli v več podskupin. V knjigi *Intellectual Property Handbook* (WIPO, 2001, str. 3), ki jo je izdala Svetovna organizacija za intelektualno lastnino, je intelektualna lastnina razdeljena na dve večji podskupini: industrijska lastnina in avtorske pravice. Pri avtorskih pravicah intelektualne lastnine so omenjena književna, umetniška in znanstvena dela. K sorodnim pravicam avtorskih pravic spadajo tudi izvedbe gledaliških del, fonogrami in radijske oddaje. Področja, ki tvorijo panogo industrijske lastnine v intelektualni lastnini, so izumi, industrijski modeli, blagovne znamke, storitvene znamke, komercialna imena in oznake.

Delitev intelektualne lastnine se nanaša na kategorije, ki so našteje v Konvenciji WIPO. Na osnovi te konvencije in zgornje delitve dandanes razlikujemo tri večje skupine kategorij intelektualne lastnine:

1. industrijska lastnina,
2. avtorske in sorodne pravice,
3. ostale pravice.

Kategorije, ki spadajo v vrsto ostalih pravic, se nanašajo na nekatera specifična tehnična področja, ki pa zaradi svojih posebnih lastnosti ne morejo biti zaščitena po načelih prve ali druge skupine intelektualne lastnine. Takšni posebni obliki varstva sta varstvo topografij integriranih vezij in varstvo novih rastlinskih vrst. V prihodnosti bo verjetno potrebno vzpostaviti še več posebnih oblik varstva, da bi zadostili potrebam tehnološkega razvoja v današnji družbi.

1.2.1 Skupna načela pravic intelektualne lastnine

Gre predvsem za naslednja načela, ki jih omenja Pretnar (2002, str. 50, 51), katerih značilnost je izključnost, kar pomeni, da jih ne sme nihče izkoriščati brez soglasja imetnika:

1. Pravice so negativne narave, kar pravzaprav pomeni, da imajo njihovi imetniki možnost prepovedi komercialne uporabe vsakomur, ki nima njihovega dovoljenja. Vendar to še ne pomeni nujno, da imetnikom pripada izključno gospodarsko izkoriščanje pravic, saj je veliko odvisno tudi od narave predmeta varovane pravice.
2. Varstvo intelektualne lastnine se nanaša izključno na gospodarsko dejavnost, medtem ko je osebna ali katerakoli druga vrsta negospodarske uporabe prosta.
3. Pravice intelektualne lastnine so bile sprva izključno teritorialne pravice. To pomeni, da velja varstvo le v posamezni državi. To načelo je bilo tudi glavni vzrok za vzpostavitev

mednarodnega prava za varstvo intelektualne lastnine. Le-ta danes vsebuje kompleksno zbirko konvencij, pogodb in sporazumov.

4. Pravice intelektualne lastnine so tudi časovno omejene. Po izteku zakonsko predpisane dobe postane predmet takšnega varstva javna dobrina in ga lahko vsak svobodno komercialno izkorišča. Slednje načelo ne velja za blagovne znamke, trgovska imena in geografske označbe, saj je njihovo varstvo lahko tudi neomejeno.

1.2.2 Razlike med pravicami industrijske lastnine in avtorskimi pravicami

Poleg nekaj skupnih načel pa med pravicami industrijske lastnine in avtorskimi pravicami obstajajo tudi razlike. Pretnar (2002, str. 51) vidi ključno razliko v postopku pridobitve varstva. Za pridobitev pravic industrijske lastnine je potrebno vložiti prijavo, ki mora izpolnjevati številne zahteve formalne in stvarne narave, za varstvo avtorskih pravic pa niso potrebne tovrstne formalnosti.

Do nedavnega je bilo pravo industrijske lastnine, ki je spadalo v okvir gospodarskega prava, ločeno od avtorskega prava, ki je bilo del civilnega prava. Vendar pa so številni razlogi privedli do združitve obeh skupin pod pojem intelektualna lastnina. Po mnenju Pretnarja (2002, str. 52) je bil eden izmed poglavitnih razlogov za združitev človeška ustvarjalnost in intelekt, ki je skupen obema skupinama.

1.3 Vrste zaščite intelektualne lastnine

Pravice intelektualne lastnine so vse bolj pomembne predvsem z ekonomskega vidika in pogosto postanejo izredno dragoceno premoženje mnogih posameznikov in podjetij. Ker so potrebe posameznikov in podjetij zelo raznolike, so zaželeno različne vrste pravic intelektualne lastnine. V nadaljevanju si bomo malce bolj podrobno ogledali nekaj vrst zaščite intelektualne lastnine, a se bomo v samem jedru magistrskega dela osredotočili na patent in pravice, ki izhajajo iz te vrste intelektualne lastnine.

1.3.1 Patent

Patent je dokument, ki ga izda vladni ali regionalni urad, ki deluje za več držav na osnovi zahteve, ki opisuje izum in ustvari pravni položaj, v katerem se lahko patentirani izum normalno izkorišča le s soglasjem lastnika patenta. Izum med drugim lahko pomeni rešitev določenega problema na področju tehnologije ali se nanaša na določen izdelek ali postopek. Varstvo, ki ga patent zagotavlja, je časovno omejeno. Običajno je omejeno na 20 let, se pa ta rok od države do države lahko tudi razlikuje (WIPO, 2001, str. 17).

Strel (2007, str. 18) to pove z drugimi besedami: patent je pravica, ki jo država podeli izumitelju za izum s slehernega področja tehnike, ki je nov na inventivni ravni in je industrijsko uporabljiv. Patent je pravica, ki izumitelju omogoči, da za omejeno časovno

obdobje prepove drugim gospodarsko uporabo. V zameno izumitelj razkrije izum in potemtakem lahko vsaka oseba brez izjeme uporablja razkrite informacije kot vložek za razvoj novih in drugačnih tehničnih rešitev. Razkritje izuma je pomemben vidik v samem postopku podelitve patenta.

Pretnar (2002, str. 54) vidi v zgornjem opisu patenta potrebo po dveh razlagah. Pomembno je poudariti, da je patent pravica in ne pravni monopol. Poleg tega je pomembno dejstvo tudi celotno razkritje vsakega posameznega izuma, za katerega se želi patentno varstvo. Vsi svetovni zakoni, ki govorijo o patentih, zahtevajo, da mora biti izum razkrit. Kar pomeni, da mora biti izum javno in podrobno opisan. Temeljni razlog za zahtevo po razkritju je ta, da družba s tem ogromno pridobi, saj to razkritje prispeva k povečevanju znanja in k razumevanju narave ter tehnologije. Razkritje izuma je bistveno tudi za to, da ne prihaja do ponovnega izumljanja nečesa, kar je pravzaprav že izumljeno. Vse skupaj spominja na nekakšno pogodbo med izumiteljem in družbo, o čemer podrobneje govori teorija družbene pogodbe (Machlup, 1968, str. 461–472).

Pretnar (2002, str. 55) opozarja, da patentna pravica še ne pomeni avtomatskega ekonomskega uspeha, saj je gospodarska korist patenta odvisna od številnih gospodarskih dejavnikov in ne le od podeljenega pravnega varstva.

Patent torej zavaruje izume, ki so novi, doseženi z ustvarjalnim, intelektualnim delom na ravni izumiteljstva in so industrijsko uporabljivi ali koristni. Izum se šteje kot nov, če ni že pred prijavo patenta postal dostopen javnosti z objavo, razstavitvijo ali prikazovanjem. Za izum se smatra, da je bil dosežen z ustvarjalnim delom na ravni izumiteljstva, če za strokovnjaka predmet izuma ne izhaja iz že znanega znanja tehnike. Izum pa je industrijsko uporabljiv, če je predmet izuma tehnično izvedljiv in se lahko proizvede ali nekako uporabi v gospodarski oziroma kakšni drugi dejavnosti (Likar, 1998, str. 129).

Pretnar (2002, str. 56) presenetljivo opaža, da zadevne mednarodne pogodbe ne vsebujejo definicije izuma in posledično večina zakonov na državni ravni temu sledi. Običajno je v sami pogodbi določeno le, kaj ne more biti predmet patentnega varstva in kakšne so omejitve pri pridobivanju patentnega varstva.

S patentom se ne da zaščititi odkritij, znanstvenih teorij, matematičnih metod, novih živalskih pasem in rastlinskih sort, estetskih stvaritev, komercialnih metod ter pravil, načrtov, metod, postopkov za kakršnokoli duhovno aktivnost, saj se le-ti ne smatrajo za izume. Patent prav tako ne ščiti kirurškega ali diagnostičnega postopka oziroma zdravljenja, ki se uporablja na človeškem ali živalskem telesu, razen seveda izumov, ki se nanašajo na snov za uporabo pri omenjenih postopkih ali medicinskih izdelkih. S patentom ne moremo zavarovati tudi izumov, katerih objava ali uporaba bi bila v nasprotju z zakonom ali moralno (Likar, 1998, str. 129).

Patentiranje računalniških programov se razlikuje od zakonov v posameznih državah, v Evropski uniji se le-te lahko patentira samo v primeru, da so povezani z rešitvijo tehničnega problema, medtem ko v Združenih državah Amerike omogočajo patentno varstvo tudi računalniških programov. Podobna praksa je pri poslovnih metodah, ki se v Evropski unije ne morejo patentirati, v Združenih državah Amerike pa se lahko zaščitijo s patentnimi pravicami (Likar, 2007, str. 8).

Cornish (1999, str. 207) opozori na dejstvo, da zaradi enega od pogojev za pridobitev patenta, to je pogoja industrijske uporabnosti, ne moremo patentirati idej. Intelektualne zamisli ali ideje so primerne za patentiranje le v primeru, da so opredmetene v tehnični rabi. Pretnar (2002, str. 57) pojasnjuje tudi dejstvo, da se koncept izuma popolnoma razlikuje od znanstvenega odkritja. Slednji je opredeljen kot »pojavi, lastnosti ali zakonitosti materialnega sveta, ki doslej niso bili prepoznani in jih je mogoče preveriti«

Izključitev idej in znanstvenih odkritij iz patentnega varstva ima velik pomen za ekonomijo, ugotavlja Pretnar (2002, str. 56), saj so znanstvena odkritja vir številnih tehnično različnih in funkcionalno identičnih izumov, ki lahko vsi neodvisno izpolnjujejo zahtevam v postopku pridobitve pravice patenta. Izum torej ne more biti samo neka splošna ideja, ampak le njena konkretna realizacija v sami praksi.

Pretnar (2002, str. 58) opaža omejitve patentnega varstva tudi v zvezi s potrebo po novosti. Skoraj vsi patentni zakoni namreč zahtevajo, da mora biti izum nov glede na že znano znanje tehnike v svetovnem merilu, kar pomeni, da se izuma, s katerim želimo pridobiti patent, ne sme razkriti pred datumom vloge patentne prijave. To pomeni, da morajo izumitelji vložiti patentno prijavo, preden začnejo izume tudi gospodarsko izkoriščati, to pa lahko predstavlja določeno finančno obremenitev za samega izumitelja.

Kot omejitev patentnega varstva lahko omenimo tudi njegovo časovno omejenost. Po izteku določenega časovnega obdobja, v katerem je bil izum ščiten s patentom, patentna zaščita preneha in izum je na voljo za gospodarsko uporabo vsakomur. V kolikšni meri je obseg zavarovan, je odvisno tudi od opisa zavarovalnega izuma. Večina zakonov določa, da se pravic, ki izhajajo iz patentnega varstva, ne more razširiti preko vsebine prvotnega opisa. Enako določa tudi 65. člen slovenskega Zakona o industrijski lastnini. Zato je pomembno, da je vsebina izuma konkretno definirana s tehničnega in z jezikovnega vidika, zaradi česar je formulacija patentnih zahtevkov strokovno zelo zahtevna (Pretnar, 2002, str. 58).

Kot precejšnjo omejitev patentnega varstva Pretnar (2002, str. 58–59) vidi tudi v prosti uporabi informacij, ki so razkrite v patentih. Patent vidi kot nenavaden pravni konstrukt, ki lahko povzroči dva nasprotujoča si ekonomska učinka: patent izumitelju zagotavlja, da tretje osebe ne morejo uporabljati izuma na izdelkih ali v postopkih za proizvodnjo in prodajo brez dovoljenja lastnika patenta; hkrati pa je vsak razkrit izum del razpoložljivega znanja kot vložek za razvoj novih ali drugačnih tehničnih rešitev.

1.3.2 Znamka

Znamka (angl. *trademark*) je simbol ali ime ali kombinacija obeh, le-to pa je povezano s posebnim izdelkom ali storitvijo, ki jo naredi prepoznavno in nekako tudi poskrbi, da se razlikuje od podobnih izdelkov ali storitev. Znamka lahko postane vsak znak ali kombinacija znakov, ki omogočajo razlikovanje med proizvodi ali storitvami enega podjetja, ali razlikovanje med proizvodi ali storitvami drugega podjetja. Znaki, ki opravljajo razlikovalno funkcijo, se lahko registrirajo kot znamke. Med znake z razlikovalno naravo spadajo besede, ki vključujejo imena, posamezne črke, številke, sem sodijo tudi figurativni elementi, kombinacije barv in tudi kombinacije opisanih znakov (Pivka & Puharič, 1999, str. 158).

Natančneje, blagovna ali storitvena znamka zavaruje znak, ki se v gospodarstvu uporablja za razlikovanje blaga in storitev iste ali podobne vrste. Z znamko lahko zavarujemo le znak, ki se izkaže za primerne za razlikovanje blaga ali storitev. Varstvo istega znaka lahko zahtevamo za več vrst blaga ali storitev, prav tako pa lahko zahtevamo varstvo več različnih znakov za isto vrsto blaga ali storitev (Likar, 1998, str. 130).

Lastnik ali nosilec registrirane znamke ima izključno pravico, da prepreči tretjim osebam, da bi na trgu uporabljale enake ali podobne znake za proizvode ali storitve, ki so podobni izdelkom dotične znamke, če bi to na trgu utegnilo povzročiti zmedo. Tu domnevamo, da uporaba enakega znaka za enake proizvode ali storitve povzroča zmedo pri potrošnikih (Pivka & Puharič, 1999, str. 159).

Znamka ne varuje vseh področij, saj se kot znamka ne morejo zavarovati naslednji znaki:

1. znaki, ki nasprotujejo zakonu ali morali;
2. znaki, ki so v osnovi neprimerni za razlikovanje blaga ali storitev;
3. znaki, ki so že v navadi za označevanje posamezne vrste blaga ali storitev;
4. znaki, ki lahko s svojo podobo sprožijo zmedo v gospodarstvu ali pri potrošniku glede prometa, vrste, kakovosti ali kakšne druge lastnosti blaga ali storitve;
5. znaki, ki so analogni že zavarovanim znakom nekoga drugega za isto ali podobno vrsto blaga ali storitev;
6. znaki, ki so podobni že zavarovanim znakom nekoga drugega za isto ali podobno vrsto blaga ali storitev ter če bi ta podobnost lahko povzročila zmedo pri povprečnem potrošniku;
7. znaki, ki vsebujejo uradne znake, državni ali drug grb, zastavo, ime kakšne tuje države, mednarodne organizacije ali znaki, ki bi le-te posnemali, razen z dovoljenjem pristojnega organa države, ki jo ta znak zadeva (Likar, 1998, str. 131).

Dandanes si gospodarstva kot takega ne moremo predstavljati brez blagovnih in storitvenih znamk, s katerimi lahko v trenutku identificiramo proizvajalce in ki nam omogočijo razlikovanje posameznega blaga in storitev od konkurenčne ponudbe tovrstnega blaga in

storitev. Pretnar (1990, str. 788) je mnenja, da je tržna identiteta nepogrešljiv pogoj za delovanje sodobnega gospodarstva. V pravu se je zato uveljavil pojem podjetniški identifikator, ki so ga opredelili kot »**vsak znak, ki se uporablja za identifikacijo poslovne dejavnosti fizične ali pravne osebe, organizacije ali združenja**« (WIPO, 2000, str. 8).

Med podjetniškimi identifikatorji so po mnenju Pretnarja (2002, str. 64) najbolj prominentna in najpomembnejša skupina ravno znamke. Pojem »znamka« se univerzalno nanaša na blagovno in tudi na storitveno znamko. Bistvena značilnost znamke je razlikovalna funkcija, saj se morajo izdelki, blago in storitve z določeno znamko razlikovati od konkurenčnih izdelkov ali storitev.

Vsak znak, ki je registriran kot znamka, mora opravljati razlikovalno funkcijo, saj je to njen najpomembnejši pravni kriterij. Zakoni v posameznih državah določajo, kdaj pogoj razlikovalne funkcije ni izpolnjen. Še nekaj običajnih razlogov za zavrnitev registracije, ki so v bistvu posledice pomanjkanja razlikovalne funkcije, lahko zasledimo v *Intellectual Property Handbook* (WIPO, 2001, str. 71–75). To so:

1. generični pojmi, ki označujejo skupino ali vrsto blaga ali storitev;
2. opisni znaki, ki nakazujejo vrsto, kakovost, namen, vrednost, poreklo;
3. navedbe geografskega izvora;
4. črke, številke in geometrijske oblike, razen če so le-ti elementi predstavljeni na nek domišljjski način;
5. tuje pisave in transliteracije;
6. imena in priimki, ki so zavajajoči ali celo brez razlikovalnega učinka;
7. znaki, ki so sporni glede na moralo in javni red družbe;
8. znaki, ki jih posamezna država že uporablja za javne institucije ali mednarodne organizacije.

Da bi pridobili pravno varstvo na nivoju znamke, moramo vložiti prijavo in šele potem lahko znak registriramo. Kolikšen bo obseg varstva, določa seznam blaga in storitev, na katere se registracija znaka nanaša. Mednarodno poenoteno klasifikacijo blaga in storitev za blagovne znamke določa Nicejski aranžma o mednarodni klasifikacij proizvodov in storitev zaradi registracije znamk. To je posebna mednarodna pogodba, ki določa osnove in pravila registracije znamk, omenjena pogodba zavezuje tudi Slovenijo (Pretnar, 2002, str. 65).

Pretnar (2002, str. 65) poudari, da registracija ni pogoj za uporabo določenega znaka, saj lahko vsakdo, ki to želi, neregistrirane znake izkorišča v komercialne namene. A je sodno uveljavljanje pravic v primeru kršitev pravil uporabe takšnih »neregistriranih znamk« potem mnogo težje. V mnogih državah, med katere spada tudi Slovenija, obratno ne velja, saj je obstoj pravnega varstva pogojen z dejansko rabo znaka. Že omenjeni sporazum TRIPS ta pogoj izrecno dopušča v 15.3. členu.

Pomembna razlika med znamkami in večino drugih kategorij intelektualne lastnine se vidi v tem, da je pravno varstvo znamk lahko poljubno dolgo. Varstvo registrirane znamke se praviloma obnovi vsakih 10 let za naslednjih 10 let, pod pogojem, da je dotična znamka še v rabi v samem gospodarstvu.

Pretnar (2002, str. 66) omeni tudi t.i. »znane znamke« (angleško »well-known marks«) in skuša prikazati razliko med znanimi in običajnimi znamkami, vendar izpostavi dejstvo, da ni neke jasne, nedvoumne ali mednarodno priznane definicije znane znamke. Bistveno razliko vidi v teritorialnem načelu pravic intelektualne lastnine, ki praviloma velja tudi za znamke, ampak to načelo ne drži za znane znamke. To lahko zasledimo v 6. členu Pariške konvencije, ki med drugim pravi, da se države zavezujejo zavrniti ali razveljaviti registracijo in nato preprečiti uporabo tovarniške ali trgovske znamke, ki bi lahko povzročila zmedo s kakšno znamko, za katero bi pristojna država mnenja, da je v tej državi nedvomno znana kot znamka tistega, ki uživa pravico uporabo te konvencije in se uporablja za iste ali podobne proizvode.

Tudi sporazum TRIPS ne poda same definicije znane znamke, doda pa pomemben kriterij, ki pravi, da morajo članice pri določanju znane znamke upoštevati tako poznavanje znamke v relevantnem sektorju javnosti kot tudi njeno poznavanje, pridobljeno s promocijo znamke v zadevni članici (člen 16.2. sporazuma TRIPS).

1.3.3 Avtorske in sorodne pravice

Avtorska pravica daje avtorju nekakšen monopol nad izkoriščanjem njegovega dela. Zagotavlja mu tudi dohodek in mu posredno omogoči nadaljnje ustvarjanje. Torej je osnovna naloga avtorske pravice promocija in varovanje ustvarjalnosti. Tu imamo v mislih predvsem ustvarjalnost na področju književnosti, umetnosti in tudi znanosti. S pomočjo avtorske pravice se avtorja zavaruje v mednarodnem prostoru, kar pomembno vpliva k ohranitvi slovenske kulturne in nacionalne identitete (Trampuž, 2007, str. 8).

Podobno velja tudi za sorodne pravice, le-te pa zagotavljajo varstvo umetniških in drugih pomembnih kulturno-gospodarskih izvedb na področju fonogramske, radiotelevizijske, založniške dejavnosti in na področju izdelovanja podatkovnih baz (Trampuž, 2007, str. 8).

Kot smo že omenili, imajo avtorske in sorodne pravice eksistenčno, kulturno in tudi razvojno vlogo, Trampuž (2007, str. 8) pa meni, da izrazito raste tudi njihov gospodarski pomen. V najbolj razvitih državah sveta postajajo dejavnosti, povezane z avtorskimi in sorodnimi pravicami, ene izmed vodilnih gospodarskih panog, hkrati pa je raven spoštovanja teh pravic postalo pomembno merilo za raven civiliziranosti neke družbe.

Avtorske in sorodne pravice se praviloma realizirajo individualno, torej vsak posameznik sklepa pogodbe sam in potem tudi sam izterjuje honorar, ki mu pripada. Pri določenih

oblikah pravic pa je individualno uveljavljanje pravic povezano s težavami in stroški, kar velja predvsem za množično uporabo avtorskih del, kamor spada klasično radijsko oddajanje, uporaba glasbe v trgovinah ali drugih javnih prostorih. Z namenom, da lahko imetniki avtorskih ali sorodnih pravic tudi v teh primerih uveljavijo svoje pravice, pa so nastale strokovno usposobljene in tehnično opremljene organizacije, ki to opravljajo namesto avtorjev samih (Trampuž, 2007, str. 9).

Pri avtorskih in sorodnih pravicah se soočamo z avtorskim pravom, ki obravnava pravice intelektualnih ustvarjalcev in njihovih stvaritev. V drugem členu Bernske konvencije za varstvo književnih in umetniških del je zapisano, da gre tu predvsem za stvaritve s področja književnosti, znanosti in umetnosti, ki so na kakršenkoli način ali v kakršnikoli obliki izražene, sem tako spadajo knjige in druga pisana dela, predavanja in druga govorna dela, gledališka dela, koreografska dela, glasbena dela, filmska dela, likovna dela, arhitekturna dela, fotografska dela, dela uporabne umetnosti, kartografska dela, načrti ter skice.

Pretnar (2002, str. 60) omeni, da je ta drugi člen Bernske konvencije potrebno interpretirati precej široko in sicer v smislu, da računalniški programi uživajo enako varstvo kot literarna dela, kar pod specifičnimi pogoji velja tudi za baze podatkov, to pa lahko zasledimo v 10. členu sporazuma TRIPS.

Se pa varstvo avtorskih pravic nanaša le na izvirna dela, kjer pa izvirnost ne zajema nujno tudi novosti. Na primer, obstaja vrsta učbenikov o isti temi, a ker so jih zapisali različni avtorji, ki so izvirali iz samega sebe, se lahko vsi poslužijo varstva avtorskih pravic. V avtorskem pravu tudi ni zahteve po ravni domiselnosti ali inventivnosti za posamezna dela. Na varstvo pa nima vpliva kulturna ali ekonomska vrednost, saj stopnja priljubljenosti pri uporabnikih nima vpliva na samo varstvo (Pretnar, 2002, str. 61).

Avtorska pravica ne varuje same ideje, ampak le izvirno obliko te ideje. Torej se z avtorsko pravico varuje le izraženost, ne pa ideja ali njena vsebina. Mora pa biti izraženost ideje takšna, da omogoča razmnoževanje dela, torej knjiga za roman, magnetni trak ali plošča za pesem, danes pa vse bolj priljubljena neopredmetena oblika elektronske datoteke. Pretnar (2002, str. 61) tu opazi analogijo med nezaščitljivimi idejami in nepatentabilnostjo znanstvenih odkritij ter s tem opozori na podobnost avtorskega in patentnega prava. Le-ta se kaže v tem, da je lahko določena ideja izražena na mnoge raznolike in inovativne načine oziroma je znanstveno odkritje lahko vzrok za številne različne izume, ki v osnovi rešujejo isti tehnični problem.

Avtorsko pravo je sprva bilo namenjeno varstvu del pred nepooblaščenim razmnoževanjem, od koder izhaja tudi angleški pojem *copyright*. Vendar sta tehnološki razvoj in pojav številnih novih vrst komercialnih storitev ustvarila potrebo po dodatnih pravicah. Sem spada pravica reproduciranja, pravica javnega prikazovanja, pravica radiodifuznega oddajanja, pravica prenašanja, pravica predelave, pravica dajanja v najem. Potrebo po razširitvi

omenjenih vrst pravic sta med drugim ustvarila tudi pojav digitalne tehnologije in pojav interneta, saj lahko elektronske datoteke hitro, preprosto in poceni razmnožujemo, kar za klasične oblike razmnoževanja del praviloma ni veljalo (Pretnar, 2002, str. 61).

Varstvo avtorske pravice je, podobno kot patent, časovno omejeno. Tovrstno varstvo praviloma traja še 70 let po avtorjevi smrti. Po izteku tega roka dela preidejo v javno domeno. Časovno obdobje varstva lahko realno presega tudi sto let, to pa je vsaj petkrat daljše obdobje od maksimalnega trajanja patentnega varstva. Pretnar (2002, str. 62) tu poudari razliko med merili za varstvo patenta in varstvo avtorske pravice, saj so pri varstvu patenta strožji tako glede vsebine kot tudi glede postopka za pridobitev samega varstva, obenem pa je raven vlaganj za doseg izuma zelo pogosto izrazito višja.

Zanimivo dejstvo je, da se avtorska pravica pridobi brez kakršnihkoli formalnosti ali hude birokracije, saj pravica nastane že z nastankom dela samega. Še več, Bernska konvencija tovrstne formalnosti celo izrecno prepoveduje.

1.3.4 Model in vzorec

Z modelom zavarujemo vidno nove zunanje oblike nekih industrijskih ali obrtnih izdelkov oziroma njihovih delov. Vzorec pa zavaruje vidno nove slike ali risbe, ki se jih da prenesti na industrijski ali obrtni izdelek oziroma na nek njihov del. Vendar pa z modelom in vzorcem ne moremo zavarovati fotografskih in kartografskih del, tehničnih načrtov in skic (Likar, 1998, str. 130).

Omenili smo, da lahko z modelom in vzorcem zavarujemo vidno nove oblike ali slike. Likar (1998, str. 130) poudari dejstvo, da je pogoj za novost oblike telesa, slike ali risbe ta, da se morajo le-te bistveno razlikovati od tistih, ki so bile prijavljene prej oziroma pred vložitvijo prijave dostopne javnosti.

Lastnik pravno zavarovanega vzorca ali modela ima pravico preprečiti tretjim osebam, ki si niso pridobile lastnikove privolitve, da izdelujejo, prodajajo ali uvažajo predmete, ki nosijo ali vsebujejo vzorec ali model, ki je kopija, seveda v primeru, da so taka dejanja storjena v gospodarske namene. Pravno varstvo vzorcev in modelov traja najmanj 10 let (Pivka & Puharič, 1999, str. 160).

Podobno kot pri znamkah tudi model ali vzorec ne more zavarovati oblike telesa, slike ali risbe, ki bi nasprotovala zakonom ali splošni morali družbe. V modelu prav tako ne sme biti vsebovan državni ali drug javni emblem, razen če je podano dovoljenje pristojnega državnega organa. Predmet prijave varstva z modelom ali vzorcem prav tako ne morejo biti skice, slike ali oblike, ki prikazujejo podobo kakšne osebe (Likar, 1998, str. 130).

1.3.5 Geografska označba

Za začetek omenimo, da se v literaturi uporabljajo različna imena za pojem »geografska označba«, slednje ime se uporablja v sporazumu TRIPS, medtem ko Pariška konvencija govori o »označbah izvora« (angl. *indications of source*) in »imenih porekla« (angl. *appellations of origin*).

Naš Zakon o industrijski lastnini povzame definicijo geografskih označb iz sporazuma TRIPS, le-ta pa se glasi: »V tem sporazumu so geografske označbe oznake, ki označujejo, da blago izvira z ozemlja članice ali iz regije ali lokacije na tem ozemlju, če se dana kakovost, sloves ali katera druga značilnost tega blaga bistveno pripisuje njegovemu geografskemu poreklu.« (22.1. člen v sporazumu TRIPS).

Izdelki, ki jih lahko zavarujemo preko geografskih označb, so večinoma kmetijski pridelki, hrana, vino, alkoholne pijače in izdelki domače obrti. V zadnjem času pa se to področje razvija in širi. Za primer lahko vzamemo Švico, ki si prizadeva, da bi se varstvo geografskih označb razširilo tudi na storitve, kjer je njen interes seveda priznanje varstva za storitve kot so bančništvo in zavarovanje. Tudi Slovenija je pripomogla k širjenju področja geografskih označb, saj je zavarovala oznako »Lipicanec« za znamenite konje kot geografsko označbo. Prvič v zgodovini se je zgodilo, da so žive živali pravno varovane s tovrstnim pravnim instrumentom (Pretnar, 2002, str. 69).

Z geografsko označbo se pridobijo zakonita sredstva za preprečitev:

1. uporabe teh sredstev pri imenovanju ali predstavitvi blaga, ki bi nakazovalo, da določeno blago izvira iz geografskega področja, ki ni resnični kraj porekla, tako da bi zavajal javnost glede geografskega porekla blaga;
2. uporabe, ki je dejanje nelojalne konkurence v smislu 10. člena Pariške konvencije (Pivka & Puharič, 1999, str. 161).

Geografska označba ima dvojno ekonomsko funkcijo, saj varuje z označbo povezano kvaliteto ali ugled, to pa prinese sloves in povečuje konkurenčnost zavarovanih izdelkov na trgu, obenem pa so geografske označbe pomemben vir informacij tudi za potrošnike (Abbott, Cottier, & Gurry, 1999, str. 185–186).

Geografska označba je sicer zasebna pravica, a ta pravica ni individualna, ampak kolektivna. To pomeni, da pravica do uporabe zavarovane geografske označbe pripada vsem proizvajalcem na določenem geografskem območju, ki proizvajajo z geografsko označbo zaščiten izdelek v skladu z dogovorjenimi zahtevami. Podobno kot znamka, geografska označba ni časovno omejena (Pretnar, 2002, str. 70).

2 RAVNI ZAŠČITE INTELEKTUALNE LASTNINE

2.1 Mednarodne konvencije

Predmeti intelektualne lastnine so dandanes razširjeni po vsem svetu, zaradi česar postaja varstvo pravic intelektualne lastnine vse bolj globalizirano. V primeru, da ne bi bilo mednarodnih norm, ki bi poenotile osnovna načela gleda varstva predmetov in uveljavljanja pravic intelektualne lastnine, bi bili lastniki teh pravic lahko precej prikrajšani ali celo opeharjeni. Če le-ti v tujini ne bi dobili zaščite zaradi popolnoma različnih ureditev uveljavljanja pravic v posameznih državah, bi to zanje lahko pomenilo izgubo in posledično tudi gospodarsko škodo. Torremans (2005, str. 27, 28) trdi, da je predpostavka obstoja globalne ekonomije zagotovo tudi obstoj globalnega sistema prava industrijske lastnine.

Po mnenju Cooka (2004, str. 62) sta najpomembnejši organizaciji, ki se ukvarjata s pravom intelektualne lastnine v mednarodnem okolju, Svetovna trgovinska organizacija, ki ima kratico WTO, ter Svetovna organizacija za intelektualno lastnino, ki jo zapišemo s kratico WIPO. WTO je organizacija, ki se praviloma ukvarja s pravili trgovanja med državami na globalni ravni. WIPO pa je mednarodna organizacija, ki je bila ustanovljena z namenom zagotavljanja pravic ustvarjalcev in zaščite le-teh po vsem svetu, obenem pa je njen cilj tudi ta, da bodo izumitelji in avtorji priznani in nagrajeni za svojo domiselnost na svetovni ravni (Vuga, 2015, str. 22).

Večina aktov na mednarodni ravni zaščite intelektualne lastnine poskuša pravo intelektualne lastnine harmonizirati. To pomeni, da se podpisnicam tovrstnih aktov omogoči, da ohranijo svojo ureditev prava intelektualne lastnine, obenem pa se zagotovi upoštevanje nekih minimalnih standardov, določenih v podpisanem mednarodnem aktu, ter pravno varstvo stvaritev tujih izumiteljev ali imetnikov pravic intelektualne lastnine. Podpis omenjenih aktov pa od ustvarjalcev zahteva, da svoj predmet intelektualne lastnine še vedno registrira v vsaki državi, v katero ga izvozi (Torremans, 2005, str. 28).

Do sedaj smo že nekajkrat omenili nekatere mednarodne konvencije, sporazume in pogodbe, ki so sestavni del kompleksnega mednarodnega pravnega sistema varstva intelektualne lastnine. Za začetek lahko omenimo zgodovinsko povezavo med nastankom svetovne trgovine in razvojem mednarodnega sistema intelektualne lastnine. Zgodovinski izvori patentov, znamk in tudi avtorskih pravic segajo že v 15. stoletje. Že takrat so se pojavljali prvi privilegiji, ki so bili s strani vladarjev podarjeni avtorjem različnih uporabnih izumov, kar bi lahko klasificirali kot izvor patenta. Prve zametke znamk lahko zasledimo že v starodavnih kulturah, saj so z njimi izdelovalci različnega blaga označevali svoje izdelke. Vendar pa so sedanjo moderno vlogo znamke začele pridobivati v drugi polovici 20. stoletja kot nekakšen odgovor na razvoj mednarodne trgovine. Potreba po avtorskih pravicah in varstvu avtorskega dela pa se je pojavila z izumom tiska (Pretnar, 2002, str. 77–78).

Mednarodni sistem varstva intelektualne lastnine se je razvil kot odgovor na hiter razvoj mednarodne trgovine kot pomembnega dela normalnih gospodarskih dejavnosti. Osnovni namen varstva intelektualne lastnine je bil predvsem v preprečevanju ponarejanja blaga in ustavitvi piratstva v mednarodni trgovini. Začetna stebra mednarodnega sistema pravic intelektualne lastnine sta Pariška in Bernska konvencija (Pretnar, 2002, str. 79).

2.1.1 Pariška konvencija

Pariška konvencija za varstvo industrijske lastnine je mednarodna pogodba, ki ima univerzalen značaj, z njo pa je bila ustanovljena mednarodna unija za zaščito industrijske lastnine, ki jo bomo v nadaljevanju poimenovali kot Unija. Ime Pariška konvencija izhaja iz dejstva, da je bila ta konvencija podpisana leta 1883 v Parizu. Danes jo upravlja Svetovna organizacija za intelektualno lastnino v Ženevi. Čeprav gre za skromne osnovne principe za varstvo izumov, pa je bila Pariška konvencija prva, ki je varstvo zagotovila v več kot eni državi. Vse od podpisa omenjene konvencije se pojavljajo različne razprave o vzpodbujanju mednarodnega sodelovanja na področju varovanja intelektualne lastnine v čim širšem geografskem smislu (Zirnstein, 2007, str. 34).

Na področju patentnega prava je Pariška konvencija steber mednarodnega sodelovanja in je vzpostavila temeljna načela. Prvo je načelo nacionalnega obravnavanja, ki vsaki članici Pariške konvencije narekuje enakovredno obravnavo državljanov drugih članic. To načelo ne zahteva vsebinske izenačitve pogojev varstva med podpisnicami konvencije, temveč le izenačitev tujcev z domačini pri pridobivanju patentnega varstva. Drugo načelo je načelo unijske prednostne pravice, ki zagotavlja, da je vložitev patentne prijave v eni državi Unije podlaga za priznanje dvanajstmesečne prednostne pravice v drugih državah Unije. Pomembno načelo je tudi to, da sta prisilna licenca in odvzem patenta zaradi neuporabe dovoljena le po preteku določenega časa (Zirnstein, 2007, str. 35).

V tej kratki predstavitvi osnovnih načel Pariške konvencije se kaže ključni problem mednarodnega varstva intelektualne lastnine v času njenega nastanka. Le-ta je bil v nezmožnosti pridobitve varstva intelektualne lastnine v tujini pod nediskriminatornimi pogoji. Pretnar (2002, str. 82) opazi, da so se trgovinski vidiki industrijske lastnine v času pogajanj in sprejetja konvencije bistveno razlikovali od današnjih problemov v mednarodni trgovini, ki pa jih rešuje sporazum TRIPS, o katerem bomo nekaj več zapisali v nadaljevanju magistrskega dela.

Pariška konvencija je imela poleg vpliva na mednarodni ravni, velik vpliv tudi na razvoj nacionalnih zakonodaj na področju intelektualne lastnine. Tritton (1996, str. 63) pa opaza še močan harmonizacijski učinek Pariške konvencije na patentno pravo v Evropi, kar je posledica dejstva, da so vse evropske države podpisnice omenjene konvencije.

Sklepamo lahko torej, da je bila Pariška konvencija osnova, iz katere so izhajale ostale pomembne konvencije na področju patentnega varstva na svetovni ravni, kot so v Washingtonu podpisana Pogodba o sodelovanju na področju patentov leta 1970; Strasbourški sporazum o mednarodni klasifikaciji patentov, podpisan leta 1971 v Strasbourgu; v Marakešu podpisan Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine ali Sporazum TRIPS leta 1994 (Zirnstein, 2007, str. 34).

2.1.2 Bernska konvencija

Leta 1886 je bila sprejeta Bernska konvencija, ki je bila v osnovi namenjena varstvu književnih in umetniških del. To je najstarejša konvencija na področju avtorskega prava v mednarodnem merilu.

V Bernski konvenciji lahko zasledimo tri osnovna načela. Prvo je načelo nacionalnega obravnavanja, ki ima enak pomen kot tovrstno načelo v Pariški konvenciji, le da se nanaša na avtorska dela. Naslednje načelo se kaže v zahtevi konvencije, da pridobitev in uživanje avtorskih pravic ne smeta biti pogojena s formalnostmi, saj se mora varstvo avtomatično podeliti brez zahtev po registraciji ali depozitu. Tretje načelo pa je neodvisnost varstva, kar se kaže v tem, da je uveljavljanje pravic neodvisno od uveljavljanja varstva v državi, v kateri je delo nastalo (Pretnar, 2002, str. 83).

Pretnar (2002, str. 83) kljub številnim podobnostim med Pariško in Bernsko konvencijo opozori na dejstvo, da je Bernski konvenciji uspelo določiti nekatere minimalne standarde varstva pravic intelektualne lastnine, ki jih v Pariški konvenciji ne zasledimo.

2.1.3 Konvencija o ustanovitvi Svetovne organizacije za intelektualno lastnino

Konvencija WIPO, z uradnim imenom Konvencija o ustanovitvi Svetovne organizacije za intelektualno lastnino, je bila sklenjena 14. julija 1967 v Stockholmu. Te konvencije ne moremo enoznačno klasificirati pod področje industrijske lastnine ali avtorskega prava, čeprav je tesno povezana s Pariško in Bernsko konvencijo. S konvencijo WIPO je bila ustanovljena mednarodna organizacija z lastnimi upravnimi organi. S tem so se spremenile tudi administrativne in končne določbe Pariške in Bernske konvencije, kar je privedlo do dejstva, da je WIPO postala specializirana agencija v sistemu Organizacije Združenih narodov (Pretnar, 2002, str. 87).

Svetovna organizacija za intelektualno lastnino deluje z namenom pospeševanja pravnega varstva vseh kategorij intelektualne lastnine v svetu na podlagi sodelovanja na mednarodni ravni ter sočasno zagotoviti posodobitev upravne ureditve in sodelovanja med vsemi unijami WIPO, kot na primer Pariško in Bernsko. S konvencijo se je WIPO zavezala, da bo spodbujala sprejetje mednarodnih obveznosti, ki bodo pospeševale varstvo pravic

intelektualne lastnine in bo obenem v pravno tehnično pomoč vsem državam, ki bodo to želele tudi same zagotoviti (Pivka & Puharič, 1999, str. 150).

2.1.4 Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine

Gervais (2008, str. 3) meni, da je eden izmed najpomembnejših predpisov na mednarodni ravni, ki urejajo uveljavljanje pravic intelektualne lastnine v primeru kršitev, ravno Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine. Le-tega smo v magistrskem delu že omenjali in se nanj nanašali z imenom Sporazum TRIPS. Sporazum TRIPS je prva mednarodno zavezujoča pogodba, ki določa civilnopravno in kazenskopravno varstvo pravic intelektualne lastnine, določa pa tudi minimalne vsebinske standarde njihovega uveljavljanja. Sporazum TRIPS je pravzaprav priloga ali aneks k Sporazumu o ustanovitvi WTO, ki so ga sklenili v Marakešu 15. aprila 1994 (Pretnar, 2002, str. 89).

Cilj Sporazuma TRIPS sta krepitev in harmonizacija prava intelektualne lastnine v nacionalnih pravih državah članic WTO. Te države lahko posledično izbirajo svojevrstne metode za izvajanje vsebine členov Sporazuma TRIPS, ne smejo pa spreminjati obveznosti, ki so določene v samem sporazumu, razen če to sam dopušča (De Carvalho, 2002, str. 53, 57).

Pomembnost Sporazuma TRIPS se torej kaže v dejstvu, da določa skupna načela v zvezi z uveljavljanjem pravic intelektualne lastnine. Enako pomembno pa je tudi dejstvo, da je to prvi mednarodni sporazum, ki določa minimalne vsebinske standarde varstva pravic intelektualne lastnine. Je torej instrument poenotenja norm na globalni ravni in manj instrument, ki izhaja iz raznolikosti splošnih in relativno prožnih predpisov (Hoeckman & Kosteki, 1995, str. 250).

Ker je Sporazum TRIPS del Sporazuma WTO, je posledično zavezujoč za vse članice WTO. Ker pa je podpisnica Sporazuma WTO tudi Evropska unija, so torej tudi države članice Evropske unije zavezane k Sporazumu TRIPS (Vuga, 2015, str. 23).

Sporazum TRIPS je del slovenskega prava že od leta 1995, saj ga je državni zbor ratificiral 20. julija 1995 z Zakonom o ratifikaciji Marakeškega sporazuma o ustanovitvi Svetovne trgovinske organizacije (Vuga, 2015, str. 24).

V prvem členu Sporazum TRIPS določa, da morajo članice izvajati njegove določbe. Correa (2007, str. 24) opazi, da Sporazum TRIPS predpisuje le minimalne standarde zaščite pravic. S tem dopušča možnost, da njegove določbe ne zajemajo nujno vsega, kar bi morda države članice želele. Zato smejo le-te z domačim zakonom izvajati širše varstvo pravic intelektualne lastnine, kot ga zahteva Sporazum TRIPS, a le v primeru, da takšno varstvo ne nasprotuje določbam sporazuma (Lange & Reichman, 1998, str. 12).

2.2 Ščitenje na ravni Evropske unije

Na razvoj prava intelektualne lastnine v Sloveniji ne vpliva le mednarodno pravo, ampak tudi pravo, ki je v veljavi v okviru Evropske unije. Vendar ima pravo intelektualne lastnine v Evropi dvojno naravo, saj pravice, ki jih ureja, na eni strani omejujejo svoboščine, ki spadajo med osnovne vrednote prava Evropske unije. Tu imamo v mislih predvsem omejevanje prostega pretoka blaga in storitev. Po drugi strani pa ima Evropska unija interes, da spodbuja ustvarjalnost in podjetniško dejavnost, kar uresničuje s podeljevanjem in varstvom pravic intelektualne lastnine (Ilešič, 2009, str. 62).

Prve sledi varstva intelektualne lastnine in s tem tudi patentov najdemo v 15. stoletju, ko se je pojavil sistem privilegijev preko odprtih kraljevih pisem, na podlagi katerih so lahko posamezniki v nekem določenem časovnem obdobju izključno izkoriščali svoj izum ali stvaritev. Šele nekaj stoletij kasneje so bili izdani prvi zakoni, s katerimi so lahko zavarovali tudi druge pravice intelektualne lastnine. V Franciji je bil leta 1787 izdan prvi zakon o zaščiti vzorcev, leta 1844 pa so uvedli še zaščito geografske označbe (Cornish, 1996, str. 92).

Prvim zametkom zakonov o zaščiti intelektualne lastnine je bila skupna njihova teritorialna omejenost, saj je bil obseg pravic intelektualne lastnine geografsko omejen na območje države, ki je v tistem času te pravice podeljevala. Po teritorialnem načelu imajo omenjene pravice svoj izključujoči učinek le na območju tiste države, ki je te pravice tudi priznala preko svojega državnega organa (Kocbek, 1993, str. 22).

Podobno načelo teritorialnosti je veljalo tudi za patente, saj je bil vir pravic in dolžnosti imetnikov teh pravic vprašanje prava znotraj posamezne države. Vendar se je kmalu izkazalo, da je teritorialnost velika omejitev in ovira za razvoj mednarodne trgovine. Pojavile so se težnje po mednarodni uskladitvi varstva pravic intelektualne lastnine, kot posledica pa so nastale prve mednarodne konvencije, ki so poskusile urediti pereča vprašanja na tem področju. Med pogodbe ali konvencije, ki so imele bistven vpliv na evropsko pravo glede patentnega varstva, spadajo Pariška konvencija, ki smo jo malce bolj podrobneje že opisali, sledila je Štrasburška konvencija, nato še Pogodba o sodelovanju na področju patentov in Evropska patentna konvencija (Zirnstein, 2007, str. 36).

2.2.1 Štrasburška konvencija

V petdesetih in tudi šestdesetih letih prejšnjega stoletja so v Svetu Evrope potekale mnoge razprave o internacionalizaciji patentnega prava. Najprej so se izoblikovale proceduralne določbe preko Evropske konvencije o formalnostih patentne prijave, ki je bila podpisana leta 1953 v Parizu. Njene določbe so bile kasneje vpletene v Evropsko patentno konvencijo in Pogodbo o sodelovanju na področju patentov. Po ureditvi proceduralnih določb patentnega varstva so se pojavile želje po harmonizaciji materialnih določb patentnega prava, zato so leta 1963 pod okriljem Sveta Evrope v Strasbourg podpisali Štrasburško konvencijo. Njene

določbe je skoraj v enakem besedilu kasneje povzela Evropska patentna konvencija (Zirnstein, 2007, str. 35, 36).

2.2.2 Pogodba o sodelovanju na področju patentov

Prvi poskusi ureditve patentnega prava v začetku šestdesetih let preteklega stoletja niso uspeli. Zato je nadaljnje razprave o harmonizaciji prava na področju varstva intelektualnih pravic v Evropi pod svoje okrilje prevzel WIPO. Več kot deset let oblikovanja besedila osnutka Pogodbe o sodelovanju na področju patentov ali krajše PCT se je uspešno zaključilo leta 1970, ko so to pogodbo tudi uradno sprejeli, veljati pa je začela šele osem let kasneje (Zirnstein, 2007, str. 36).

Pogodba o sodelovanju na področju patentov vzpostavlja temelje za mednarodno uskladitev in integracijo v fazah vložitve patentne prijave, poizvedbe in preizkusa patenta. Vsebinsko je PCT v osnovi procesne narave, vendar tu še ne uredi postopka na mednarodni ravni, ampak gre tu bolj za olajšanje postopka za pridobitev patentov v državah podpisnicah pogodbe (Paterson, 1992, str. 18).

V grobem lahko PCT razdelimo na poglavje, ki predpisuje obliko in vsebino mednarodne patentne prijave, hkrati pa določa pravila glede mednarodne poizvedbe, ter na poglavje, ki določa pravila glede mednarodnega predhodnega preizkusa. PCT ima tudi določbe glede sodelovanja vlad pri upravljanju te pogodbe. Zirnstein (2007, str. 36) meni, da je najpomembnejša določba 11. člen v PCT, po katerem ima vsaka mednarodna prijava, ki izpolnjuje pogoje po omenjeni pogodbi, učinke državne prijave v vsaki imenovani državi. Določeno je tudi, da se datum vložitve mednarodne prijave šteje tudi za datum dejanske vložitve prijave v vsaki imenovani državi. Tu se pokaže, da je Pogodba o sodelovanju na področju patentov naredila korak naprej od Pariške konvencije, ki je vsebovala pravilo o časovno omejeni prednostni pravici (Zirnstein, 2007, str. 37).

2.2.3 Evropska patentna konvencija

S podpisom PCT je harmonizacija evropskega patentnega prava precej napredovala in s tem so nastale tudi nove pobude in zagon za razprave tako v Evropski skupnosti kot tudi širše v Evropi nasploh. Sprejet je bil nov koncept soobstoja kar dveh konvencij, prva naj bi harmonizirala patentno pravo znotraj Evropske skupnosti in prek podelitve patenta za območje cele skupnosti preprečila delitev skupnega trga, druga konvencija pa naj bi zaobjela širši krog držav in poskusila zagotoviti harmonizacijo postopka podelitve patenta v podpisnicah konvencije in vzpostavila nek centraliziran postopek preizkusa patenta. To je v grobem opisan predlog Konvencije o patentu Evropske skupnosti in predlog Evropske patentne konvencije (Paterson, 1992, str. 19).

Ker je nerealno pričakovati, da bi se države podpisnice odpovedale domači patentni zakonodaji in preprosto sprejele ureditev po omenjenih konvencijah, se je izoblikoval soobstoj obeh konvencij ob posameznih nacionalnih zakonodajah. Ta princip soobstoja konvencijskih in nacionalnih patentov se je kasneje razširil še na soobstoj postopka preizkusa in podelitve patenta po nacionalni in konvencijski ureditvi (Victoria, Jacob, Cornish, Clark, & Alexander 1977, str. 1033).

Konvencija o patentu Evropske skupnosti je zaradi različnih političnih razlogov obtičala le v fazi osnovanja, medtem ko je bila Evropska patentna konvencija ali krajše EPC sprejeta 5. oktobra 1973. Za EPC je značilen t.i. sistem »šopka nacionalnih patentov«, za katerega velja, da Evropski patentni urad po uspešno zaključenem postopku podeli patent, ki velja v državah, ki so se imenovali v patentni prijavi. Pridobljeni Evropski patent namreč zagotavlja imetniku patenta v vsaki državi pogodbenici iste pravice, kot bi mu jih lahko zagotovil patent, podeljen v zadevni državi. Torej gre pri Evropskem patentu za nek skupek ali šopek nacionalnih patentov, kar upravičuje ime sistema (Zirnstein, 2007, str. 37).

Pomanjkljivost omenjenega sistema je ta, da je pozneje usoda tako podeljenega patenta odvisna od prava vsake države podpisnice. V primeru sporov je torej pristojno nacionalno sodišče posamezne države, kar lahko privede do tega, da se glede enega in istega patenta lahko zgodi 32 različnih postopkov po določbah procesnih zakonov posameznih držav, to pa lahko privede do 32 različnih rezultatov postopka. Tu je bilo število 32 podano kot primer števila članic, kakršno je bilo tudi dejansko število podpisnic EPC oktobra 2007 (Zirnstein, 2007, str. 37, 38).

2.2.4 Direktiva 2004/48/ES

Evropska komisija je ugotovila slabost prejšnjih sporazumov in konvencij, ki je kršilcem pravic intelektualne lastnine še posebej ugajala. Namreč države članice Evropske unije so urejale področja uveljavljanja pravic intelektualne lastnine vsaka po svoje. Te razlike med nacionalnimi ureditvami so vplivale na lokacijo aktivnosti kršiteljev pravic intelektualne lastnine, saj so se ponarejeni in piratski izdelki proizvajali in prodajali predvsem v državah, ki so tovrstna dejanja preganjale manj učinkovito. Poleg tega so razlike med nacionalnimi ureditvami vplivale tudi na trgovanje med državami članicami in posledično tudi na konkurenčnost na notranjem trgu (Commissione delle Comunita Europee, 2003, str. 3).

Zaradi ugotovljenih slabosti je bila v okviru Evropske unije sprejeta Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2004/48/ES, ki govori o uveljavljanju pravic intelektualne lastnine. Tu gre za ukrepe, postopke in pravna sredstva, ki so potrebni za zagotavljanje pravic intelektualne lastnine predvsem na civilnem področju, ne ureja pa kazensko-pravnih posledic kršitev teh pravic. Namen direktive ni le harmonizacija nekega področja avtorskih pravic ali znamk, ampak kar celotnega področja intelektualne lastnine. Posebnost direktive je tudi ta,

da se ne loteva le materialnega prava, temveč tudi procesnega, s tem pa grobo posega v ureditve nacionalnega prava intelektualne lastnine (Vuga, 2015, str. 27).

Omenjena direktiva je vplivala tudi na slovensko pravo. Nanizajmo le nekaj najpomembnejših novosti, ki jih je Direktiva 2004/48/ES zahtevala glede na takrat veljavnega Zakona o industrijski lastnini ZIL-1:

- večje število zahtevkov, ki jih lahko uveljavljajo imetniki pravic v tožbi zaradi kršitve pravic,
- dodaten način določitve obsega škode,
- uvedba instituta dolžnosti obveščanja,
- razširitev aktivne legitimacije za uveljavljanje pravic.

Zaradi tega je bila sprejeta novela ZIL-1C, v kateri so se zakonske določbe o uveljavljanju pravic bistveno spremenile, nastali pa so tudi novi instituti (Vuga, 2015, str. 29–30).

2.3 Ščitenje na ravni Republike Slovenije

Državni zbor Republike Sloveniji je 3. maja 2006 sprejel Zakon o industrijski lastnini, ki obsega Zakon o industrijski lastnini ZIL-1, Zakon o spremembi Zakona o industrijski lastnini ZIL-1A, Zakon o spremembi Zakona o industrijski lastnini ZIL-1B ter Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakon o industrijski lastnini ZIL-1C. Današnji zakon o industrijski lastnini je usklajen s Sporazumom TRIPS, Pariško konvencijo in Evropsko patentno konvencijo.

Po tem zakonu so pravice industrijske lastnine patent, dodatni varstveni certifikat, model, znamka in geografska označba. Kot smo že omenili, ta zakon v pravni red Slovenije vnaša tudi določbe Direktive 2004/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta o uveljavljanju pravic intelektualne lastnine (ZIL-1-UPB3, 2006, 1. člen).

Za pridobitev pravic industrijske lastnine v Sloveniji se vloži zahteva z nacionalno prijavo pri Uradu Republike Slovenije za intelektualno lastnino, lahko pa tudi s prijavi, vloženih v tujini, če je to v skladu z mednarodno pogodbo, h kateri je zavezana Slovenija. Posledično je pravni učinek teh pravic izenačen s pravicami industrijske lastnine, ki so podeljene na podlagi nacionalnih prijav (ZIL-1-UPB3, 2006, 3. člen).

Malce podrobneje si oglejmo, kakšne določbe vsebuje Zakon o industrijski lastnini glede patentov. Poglavje o patentih se razdeli na več oddelkov, prvi govori o patentu in patentu s skrajšanim trajanjem. Predmet patentnega varstva glede na Zakon o industrijski lastnini je vsak izum z vsakega področja tehnike, ki je nov, na inventivni ravni in industrijsko uporabljev, uredba Vlade Republike Slovenije pa opredeli natančnejše pogoje za podeljevanje patentov za posamezna področja tehnike z določenimi posebnostmi. Kot izjeme iz patentnega varstva se štejejo odkritja, znanstvene teorije, matematične metode ali

druga pravila, načrti, metode in postopki za duhovno aktivnost. Prav tako patent ne sme biti podeljen za izum, ki je v nasprotju z javni redom in moralo, ali za izum kirurškega, diagnostičnega postopka ali postopka zdravljenja (ZIL-1-UPB3, 2006, 10. in 11. člen).

Patent s skrajšanim trajanjem se lahko podeli za izum, ki je nov, industrijsko uporabljen in dosežen z ustvarjalnim delom, kjer imamo v mislih, da ta izum izkazuje učinkovitost ali praktično prednost pri gospodarski uporabi. (ZIL-1-UPB3, 2006, 16. člen).

Pravice, ki izhajajo iz patenta po Zakonu o industrijski lastnini, omogočajo imetnikom preprečitev tretjim osebam brez imetnikove privolitve, da izdelujejo, uporabljajo, prodajajo ali izvažajo zadevni proizvod oziroma storitev. Obseg patentnega varstva pa je določen z vsebino patentnih zahtevkov (ZIL-1-UPB3, 2006, 18. člen).

Patent traja 20 let od datuma vložitve prijave, po preteku trajanja patenta pa se lahko za izum enkrat podeli dodatni varstveni certifikat za največ 5 let. Patent s skrajšanim trajanjem pa traja 10 let od datuma vložitve prijave (ZIL-1-UPB3, 2006, 22. in 23. člen).

Drugi oddelek poglavja o patentih govori o evropski patentni prijavi in evropskemu patentu. Evropska patentna prijava za varstvo v Republiki Sloveniji je enakovredna nacionalni patentni prijavi. Evropski patent, ki zahteva varstvo v Sloveniji, zagotavlja enake pravice kot nacionalni patent, le-te so že opisane zgoraj (ZIL-1-UPB3, 2006, 24. in 26. člen).

Zakon o industrijski lastnini govori tudi o patentni prijavi po PCT, kjer ima Urad za intelektualno lastnino funkcijo prejemnega urada v skladu s PCT.

V nadaljevanju magistrskega dela si bomo podrobneje pogledati tudi postopek pridobitve patenta in vzdrževanju pravic.

3 POTI PRIDOBITVE PATENTNEGA VARSTVA

3.1 Poti pridobitve patentnega varstva v Sloveniji

Vse informacije v zvezi s postopkom pridobitve patentnega varstva so dostopne na spletni strani Urada Republike Slovenije za intelektualno lastnino: <http://www.uil-sipo.si>.

V fazi vložitve patentne prijave je običajno sodelovanje med prijaviteljem in Uradom Republike Slovenije za intelektualno lastnino. Prijavitelj lahko najame tudi patentnega zastopnika, s pooblastilom tudi določi, v kateri fazah postopka naj ga zastopa. V patentni prijavi mora biti izum ali postopek popolno razkrit, to pomeni, da ga lahko strokovnjak za posamezno tehnološko področje razume brez dodatnega izobraževanja in raziskovanja (Strel, 2007, str. 23).

Strel (2007, str. 24) navede kot ključne sestavine patentne prijave po Zakonu o industrijski lastnini zahtevo za podelitev patenta, opis izuma, patentne zahtevke, skice, povzetek patentne prijave in potrdilo o plačilu pristojbine. Zahteva za podelitev patenta se praviloma vloži na obrazcu SIPO P-1, ki vključuje podatke o prijavitelju, izumitelju in morebitnemu zastopniku, ime izuma, označbo, ali gre za patent s skrajšanim trajanjem, ali se želi predhodna objava patenta, ki nastopi tri mesece po vložitvi prijave. Več o sami zahtevi in njenih prilogah si lahko ogledate na spletni strani Urada Republike Slovenije za intelektualno lastnino.

V samem opisu izuma je potrebno opredeliti tehnološko področje izuma, hkrati pa tudi opisati stanje področja tehnologije z navedbo preverljivih dokumentov. V opisu se navedejo prednosti izuma, ki jih le-ta prinese na omenjeno področje tehnologije, navede pa se tudi način njegove industrijske uporabe. Osnova patentnih zahtevkov so spremljevalne skice opisa izuma, ki so vsebujejo le ključno besedilo, ki je nujno za razumevanje posameznih skic, shem ali diagramov (Strel, 2007, str. 24, 26).

Prvi patentni zahtevek in vsi nadaljnji zahtevki, ki so neodvisni od prvega, so lahko sestavljeni iz dveh delov, uvodnega in označevalnega dela. V uvodnem delu se zapiše naziv predmeta izuma skupaj s tehničnimi lastnostmi, ki izum opredelijo. Označevalni del pa vsebuje vse tehnične značilnosti izuma, za katere se skupaj s tehničnimi lastnostmi iz uvodnega dela zahteva patentno varstvo. Patentni zahtevek mora biti oblikovan zelo jasno in ne sme dopustiti dvoma glede pomena ali obsega zahtevka, mora biti tudi skladen z opisom izuma (Strel, 2007, str. 25).

Patentna prijava mora vsebovati tudi povzetek prijave, ki je namenjen predvsem tehničnem obveščanju, potrdilo o plačilu pristojbine in v primeru morebitnega zastopnika pri prijavi, še pooblastilo zanj. Pisna prijava se nato vloži neposredno pri Uradu Republike Slovenije za intelektualno lastnino, lahko pa se pošlje tudi po pošti ali faksu. Na datum vložitve prijave, ki nastopi, ko Urad prejme vse sestavine patentne prijave, se prijavitelju izda potrdilo o prijavi (Strel, 2007, str. 26).

Urad Republike Slovenije za intelektualno lastnino izvede postopek za podelitev patenta, če so izpolnjeni vsi pogoji za pridobitev patentne pravice. Postopek je določen z Zakonom o industrijski lastnini in tudi z Zakonom o splošnem upravnem postopku. Opišimo nekaj značilnosti postopka pridobitve patentnega varstva, ki jih lahko zasledimo od 88. do 93. člena Zakona o industrijski lastnini. Do objave patenta so patentna prijava in vsi s prijavo povezani dokumenti tajni. Urad Republike Slovenije za intelektualno lastnino izvede formalni preizkus, vendar v njem ne preverja pogoja novosti in inventivne ravni izuma, za katerega se zahteva patentno varstvo. Z objavo prijave v uradnem glasilu Urada se podeli tudi patent ter odločba o podelitvi patenta, sam patent pa se vpiše v register patentov. Imetnik patenta mora, najkasneje do pretečenega devetega leta trajanja patenta, Uradu priložiti dokazilo, da izum izpolnjuje vse tri pogoje patentiranja, kamor spadajo novost, inventivna

raven in industrijska uporabljivost, saj Urad v postopku podelitve teh pogojev ne preverja. Na podlagi teh dokazil se nato izda odločba za veljavnost do izteka dvajsetega leta od datuma vložitve patentne prijave. Veljavnost patenta se vzdržuje z rednim plačevanjem pristojbin za ta namen.

V Zakonu o industrijski lastnini je v 16. členu omenjen tudi patent s skrajšanim trajanjem. Le-ta se lahko podeli, če patentna prijava izpolnjuje enake pogoje kot prijava za patent, z izjemo izuma za postopek ali rastlinske in živalske pasme. Trajanje tovrstnega patenta je 10 let od datuma vložitve prijave za tovrsten patent. Zahteva zanj se navede že ob vložitvi prijave ali pa v 12 mesecih od datuma vložitve.

Več o pridobitvi Evropske patentne prijave in PCT prijave si bomo ogledali v naslednjih razdelkih magistrskega dela.

3.2 Poti pridobitve patentnega varstva v Evropi

Za pridobitev patenta v Evropi obstaja več poti. Ena izmed možnosti je nacionalna pot, to je pridobitev nacionalnih patentov za vsako želeno državo posebej. Eden od načinov pridobitve patenta je preko mednarodne prijave, ki je v skladu s Pogodbo o sodelovanju na področju patentov, to pot bomo poimenovali kot PCT pot. Obstaja pa tudi možnost pridobitve evropskega patenta za eno ali več evropskih držav po Evropski patentni konvenciji. Tej poti bomo rekli EPC ali evro pot (Zirnstein, 2007, str. 38). Omenili smo torej tri osnovne poti pridobitve patentnega varstva v Evropi, seveda pa obstajajo tudi kombinacije le-teh, ki pa si jih podrobneje ne bomo ogledali. Več pozornosti bomo posvetili omenjenim potem, med drugim bomo preučili tudi njihove prednosti in slabosti.

3.2.1 Nacionalna pot pridobitve patentnega varstva

Pri nacionalni pridobitvi patenta mora prijavitelj vložiti patentno prijavo v skladu z določbami prava tiste države, v kateri si prijavitelj želi pridobiti pravice patentnega varstva. Čeprav bi na prvi pogled ta pot izgledala kot zamudna, pa velja omeniti, da je zakonodaja držav podpisnic Evropske patentne konvencije precej harmonizirana, vsaj kar se tiče pogojev patentibilnosti, razlike pa se večinoma kažejo v različnem obsegu varstva. Prijavitelji so pri tej poti naleteli na težave pri samem postopku, saj so formalnosti, katerim morajo pri vlaganju patentnih prijav zadostiti pred nacionalnimi organi, od države do države precej različne. V ta namen so leta 2000 sprejeli Pogodbo o pravu patentov (Patent Law Treaty ali PLT), ki je začela veljati aprila 2005. PLT v osnovi poskuša odpraviti nepotrebne birokratske zadeve in razlike ter tako zmanjšati upravna bremena pri samem vlaganju patentnih prijav (Pretnar, 2002, str. 91).

Prednost nacionalne poti za pridobitev patentnega varstva je zagotovo v tem, da je najhitrejša in najcenejša pot, kadar želi prijavitelj pridobiti patent le v eni državi. Ponavadi si prijavitelji

želijo pridobiti patentno varstvo le v svoji državi, potemtakem se prijava vloži v domači državi in v domačem jeziku, tako da odpadejo že stroški prevajanja. Ugodno je tudi to, da celoten postopek vodi državni organ, ki je pristojen za intelektualno lastnino, tako da postopek praviloma poteka hitreje kot v primeru PCT ali EPC poti.

Nekatere države za podelitev patenta ne zahtevajo popolnega preizkusa, saj je v veljavi tehnika odloženega preizkusa. Med te države spadajo Nizozemska, Nemčija in tudi Japonska. V omenjenih državah je patent hitreje in tudi lažje pridobiti, kar je zagotovo prednost. Sam preizkus se lahko odlaga do sedem let, ta čas pa je izum vseeno zavarovan. To je ugodno za prijavitelje, ki niso povsem prepričani v ekonomski uspeh svojega izuma, saj lahko v omenjenem času privarčuje denar, ki je potreben za sam preizkus (Cornish & Llewelyn, 2003, str. 155).

Slabosti nacionalne poti se pokažejo predvsem, ko želi prijavitelj dobiti pravice patenta v več kot v eni državi. V tem primeru je nacionalna pot zagotovo bolj zapletena, saj se prijave začnejo kopičiti, prav tako tudi postopki, pristojbine in ostali stroški pridobitve patentnega varstva. Ponavadi si mora prijavitelj v vsaki državi, kjer si želi patentnega varstva, pridobiti patentnega zastopnika dotične države, kar pa zadevo še bolj zaplete in tudi podraži (Zirnstein, 2007, str. 39).

3.2.2 PCT pot pridobitve patentnega varstva

Lepota PCT je ta, da omogoča prijavitelju, da z vložitvijo ene same mednarodne prijave pri patentnem uradu katerekoli države, ki je podpisnica PCT, ali pri mednarodnem uradu WIPO uveljavlja pravice nacionalne prijave v vseh državah podpisnicah PCT. S to mednarodno prijavo se izogne tudi prevodom patentne prijave ali plačilu prijavnih pristojbin v vsaki državi posebej (Zirnstein, 2007, str. 40).

Prijavitelj patenta po PCT poti je lahko vsak, ki ima stalno prebivališče v državi podpisnici PCT ali ki je njen državljan, to določa 9. člen PCT. V 3. členu PCT je zapisano, da se prijava vloži na predpisanem obrazcu ter v enem izmed predpisanih jezikov, prijava pa mora vsebovati zahtevo za priznanje pravic, opis izuma ter skice izuma, če so le-te potrebne, patentni zahtevki in izvleček. V prijavi pa se morajo po 4. členu PCT navesti države podpisnice, v katerih se varstvo zahteva (Zirnstein, 2007, str. 40).

Za vsako mednarodno prijavo se zahteva mednarodna poizvedba, preko katere se ugotovi, kakšno je stanje tehnike. To poizvedbo opravi ena od pooblaščenih ustanov za mednarodno poizvedbo, v primeru Slovenije je to kar Evropski patentni urad. Ta ustanova potem izda poročilo o poizvedbi, ki ga prejme prijavitelj ter mednarodni urad. Po 18 mesecih od vložitve prijave ali prednostnega datuma se objavi poročilo in prijava. Praviloma se takoj po objavi mednarodna prijava in poročilo dostavita tudi vsakemu v prijavi imenovanemu uradu (Zirnstein, 2007, str. 41).

Prijavitelj se na podlagi mednarodnega poročila o poizvedbi odloči za nacionalni ali mednarodni korak naprej. Če izbere pot po posameznih državah, mora vsakemu v prijavi imenovanemu uradu poslati prevod prijave in plačati državno takso. Na tem mestu se potem mednarodna faza konča in se postopek nadaljuje v imenovani državi. Če pa se prijavitelj odloči za mednarodno fazo postopka, lahko zahteva mednarodni predhodni preizkus, ki za razliko od mednarodne poizvedbe ni obvezen. Namen mednarodnega predhodnega preizkusa je oblikovati mnenje o patentibilnosti izuma. Če je v poročilu preizkusa ugotovljeno, da izum izpolnjuje vse pogoje za patent, potem je velika verjetnost, da bo prijavitelj patent tudi pridobil pri posameznih nacionalnih uradih. Poročilo o mednarodnem predhodnem preizkusu se dostavi prijavitelju, mednarodnem uradu, prevedeno poročilo pa še vsem imenovanim uradom v prijavi. Prijavitelj nato tem uradom pošlje še mednarodno prijavo in plača državno takso najpozneje do poteka 30 mesecev od prednostnega datuma. Tako sta postopek za pridobitev patenta na nacionalni ravni in plačilo s tem povezanim stroškov odložena (Zirnstein, 2007, str. 40, 41).

PCT pot je relativno hitra in poceni, zato je še posebej primerna za prijavitelje, ki si želijo patentnega varstva v več državah. Omenjena pot je hitra in poceni, ker imamo eno samo mednarodno prijavo, prijava se izpolni v enem jeziku, ima pa pravne učinke v vseh državah podpisnicah PCT. Tudi stroški PCT poti so nižji kot bi bili pri vlaganju ločenih prijav pri posameznih nacionalnih patentnih uradih. Prednost PCT poti je tudi v tem, da prijavitelj pridobi dodatnih 18 mesecev časa, v katerem lahko preuči možnosti za koriščenje morebitno patentiranega izuma. Ta čas lahko prijavitelj izkoristi tudi za premislek, v katerih državah se spleča pridobiti patentno varstvo. Po raziskavi o stroških patentiranja v Evropi, ki jo je naročil Evropski patentni urad pri Roland Berger Market Research leta 2004, se patentno varstvo največkrat pridobi za Veliko Britanijo, Francijo, Nemčijo, Italijo, najredkeje pa v Cipru, Monaku in v Turčiji. Bistvena pomanjkljivost te poti pa je visok celotni znesek pristojbin v primeru, da se patentno varstvo želi doseči v večjem številu držav. Slabost je tudi ta, da ne obstaja mehanizem, ki bi vzajemno priznal poročila o mednarodni poizvedbi po PCT, podobno pa velja tudi za mednarodni predhodni preizkus, saj ni obveznost patentnih uradov držav podpisnic PCT, da upoštevajo vsebino omenjenih poročil pri pridobitvi patenta na njihovi nacionalni ravni (Zirnstein, 2007, str. 43).

3.2.3 Evro pot pridobitve patentnega varstva

Prijavo za evropski patent lahko vloži vsaka fizična ali pravna oseba ne glede na državljanstvo ali stalno prebivališče. Po 60. členu EPC pripada pravica do evropskega patenta izumitelju ali njegovemu pravnemu nasledniku. V 14. členu EPC je bilo določeno, da mora biti prijava vložena v angleškem, francoskem ali nemškem jeziku na posebnem obrazcu, ampak so leta 2000 ta člen spremenili do te mere, da dovoljuje vložitev prijave v kateremkoli jeziku, vso ostalo dokumentacijo pa je potrebno vložiti le v uradnih jezikih držav podpisnic EPC. Patentno prijavo po EPC poti se lahko vloži pri Evropski patentni organizaciji ali EPO v Munchnu, podružnici EPO v Haagu ali pa pri osrednjem organu za

industrijsko lastnino države podpisnice EPC. Če slednje dopušča pravo te države, potem ima taka prijava enak učinek, kot če bi bila vložena isti dan pri EPO (Zirnstein, 2007, str. 43).

Prijava za evropski patent mora vsebovati zahtevo za podelitev evropskega patenta, temeljit opis izuma, enega ali več patentnih zahtevkov in povzetek, kar določa 78. člen EPC. V 79. členu lahko zasledimo, da mora zahteva za podelitev evropskega patenta vsebovati imenovanje držav podpisnic EPC, v katerih si prijavitelj želi varstvo izuma. Leta 2000 je tudi v tem členu prišlo do spremembe, glede na katero se šteje, da je z evropsko patentno prijavo imenovana vsaka država, ki je ob vložitvi prijave podpisnica EPC. Se pa lahko za vsako državo njeno imenovanje iz prijave umakne vse do dodelitve patenta (Zirnstein, 2007, str. 44).

Po vložitvi EPO preveri, ali prijava izpolnjuje vse formalne zahteve, nato pa sestavi evropsko poročilo o poizvedbi, ki se pošlje prijavitelju. Na podlagi tega poročila se prijavitelj odloči, ali bo prijavo odmaknil, jo mogoče dopolnil, ali pa nadaljeval s postopkom pridobitve evropskega patenta. Postopek se nadaljuje z vložitvijo pisne zahteve za preizkus, časa pa ima do izteka 6 mesecev po datumu, ko je bila v Evropskem patentnem biltenu objavljena patentna prijava. Od datuma objave patentne prijave ima prijavitelj začasno varstvo za vsako državo podpisnico EPC. Če prijava izpolnjuje vse pogoje iz EPC, se prijavitelju nato podeli evropski patent, ki pa ima v vsaki državi podpisnici EPC, za katero je bil patent tudi podeljen, enak učinek kot nacionalni patent posamezne države. Evropski patent je veljaven 20 let od vložitve prijave (Zirnstein, 2007, str. 44–45).

Glavna prednost EPC poti pridobitve patentnega varstva je njen precej enostaven sistem za samo pridobitev patenta v evropskih državah. Slabost te poti pa je v tem, da so zahtevani prevodi v nacionalni fazi postopka dragi in močno podražijo pridobitev evropskega patenta. Ta slabost je posledica 65. člena EPC, ki omogoča vsaki državi podpisnici EPC, da od prijavitelja zahteva prevod besedila prijave patenta v uradni jezik te države. Posamezna država lahko predpiše tudi to, da se v primeru neizpolnjevanja tega pravila evropski patent v tej državi šteje za neveljavnega. Leta 2007 so prevode zahtevale skoraj vse države podpisnice EPC, med njimi tudi Slovenija, ki je zahtevala le prevod patentnih zahtevkov, ostale države pa prevod celotne prijave. Vendar pa se je to začelo spreminjati s podpisom Londonskega sporazuma oktobra 2000, saj so se njegove podpisnice, med katerimi so Danska, Francija, Nemčija, Lihtenštajn, Luksemburg, Monako, Nizozemska, Švedska, Slovenija, Švica in Velika Britanija, zavezale poenostaviti zahteve po prevodu celotne patentne prijave v svoje uradne jezike. Tako je od prve polovice leta 2008 potrebno v uradne jezike držav članic prevesti le patentne zahtevke ali pa še to ne. Obenem pa gre pri tem sporazumu tudi za zmanjšanje nacionalnih pristojbin in zmanjšanje stroškov za patentne zastopnike, tako da je prihranek še večji. EPC pot pridobitve evropskega patenta pa ima še eno slabost, ki se kaže pri sodnem varstvu pravic patenta. Ker prijavitelj z evropskim patentom lahko dobi cel šop nacionalnih patentov, za katere pa velja pravo vsake posamične države, ki se lahko od države do države zelo razlikuje, je potrebno sodne postopke spremljati

v vsaki državi posebej, vse to pa lahko vodi do visokih stroškov (Zirnstein, 2007, str. 45–46).

4 SMISELNOST PATENTIRANJA

4.1 Različni vidiki patentiranja

4.1.1 Pravna narava pravic intelektualne lastnine

Že samo ime intelektualna lastnina nam pove, da se nanaša na vrsto lastnine, ki izvira iz človekovega intelekta. Pravice intelektualne lastnine so podobne lastninski pravici, a ji niso povsem enakovredne, saj so namreč takšna vrsta lastninskih upravičenj, ki nastanejo na podlagi razuma na področjih znanosti, umetnosti, tehnike in tehnologije. Pravo intelektualne lastnine je osnovano tako, da so intelektualne stvaritve ključne za razvoj konkurence, gospodarstva in celo družbe. Omenimo še, da so pravice intelektualne lastnine raznovrstne, saj so nekatere pravice posledice bistvenega vložka razuma in intelekta, druge pa te komponente nimajo tako očitno izražene. Vsem pa je skupna njihova tržna narava (Cepec & Kovač, 2012, str. 277).

Osnovna dilema prava industrijske lastnine in patentov je njihov monopol, kar je lepo izrazil tudi Robert H. Jackson: »Medtem ko je z enim sklopom zakonodaje naša, ameriška nacija, prepovedala nastanek in obstoj monopolov, je z drugim sklopom nemudoma ustvarila razmere za njihov ponovni nastanek. Kljub dejstvu, da je pravna zaščita patentov v nekem smislu koristna, pa prav lahko omogoči vzpostavitev nezaželenih monopolov.« (Jackson, 1937).

Z odobritvijo izključne pravice imetniku patenta, da lahko izkorišča svoj izum, se lahko zgodi, da so drugi ljudje prikrajšani. Še posebej so z etičnega vidika sporni monopoli na področju farmacije, ki onemogočajo proizvodnjo zdravil in s tem otežijo dostop drugim do novih učinkovitih zdravil. Z gospodarskega in tudi z družbenega vidika je določena mera varstva izumov koristna, saj s pravicami, ki izvirajo iz tega varstva, spodbudimo razvoj. Zato je pomembna naloga zakonodajalcev urediti varstvo intelektualne lastnine in s tem tudi patentov tako, da je vzpostavljeno ravnovesje med javnim interesom, ki zahteva razvoj in izkoriščanje novih tehnoloških in znanstvenih izumov, ter interesom izumitelja, ki je največkrat ustvarjanje dobička (Cepec & Kovač, 2012, str. 277).

Pravica, ki izhaja iz patenta, je v osnovi monopolna pravica, le-ta pa ni v skladu z načelom svobodne konkurence. Zato so jo zakonodajalci morali ustrezno omejiti, tako njen obseg kot tudi trajanje. Zato je varstvo pravice iz patenta omejeno na največ 20 oziroma 25 let. Tu se pokaže tudi prava razlika pravic intelektualne lastnine od lastninske pravice, saj je slednja časovno neomejena. Poleg tega pa pravice intelektualne lastnine nastanejo na poseben način, ki se precej razlikuje od lastninskopravnih upravičenj (Cepec & Kovač, 2012, str. 278).

4.1.2 Družbeni vidik patentiranja

Patenti so pomembno vplivali na gospodarski in tudi obči razvoj. Vendar pa v smislu družbe lahko povzročijo tudi nekatere težave. Upoštevati je potrebno še, da veljajo po posameznih državah različna pravila glede predmeta patentov, saj je v praksi v Združenih državah Amerike patentno varstvo bistveno širše kot v Evropski skupnosti. To pomeni, da imajo podjetja v Združenih državah Amerike možnosti pridobitve patenta za določena odkritja, za katera jih v Evropi ne bi priznali kot ustrezni predmet za patentno zaščito.

Kot družbeni vidik patentiranja je potrebno izpostaviti finančne ovire, ki nastopijo pri malih inovatorjih. Zanje je patentna zaščita velik strošek, ki ga pre pogosto ne zmorejo pokriti. Problematično je torej dejstvo, da so pri patentni zaščiti velike korporacije v znatni prednosti, saj zlahka pokrijejo stroške patentiranja in lahko celo od malih avtorjev odkupijo njihov izum in ga patentirajo kot svojega.

Ker so patentni uradi pogosto zasuti s patentnimi prijavi, kar zagotovo ne pospeši patentnega postopka, se lahko zgodi, da hiter napredek na mnogih področjih znanosti prinaša nove in nove inovacije in odkritja, posledično pa lahko predmeti, ki se potegujejo za patentno zaščito, ta čas postanejo že zastareli z vidika gospodarstva.

Pri patentni zaščiti se pogosto pojavljajo tudi zlorabe patentov, saj so nekateri patenti, kljub možnosti patentiranja, preprosto družbeno nesprejemljivi. Sem spadajo predvsem patenti, ki se nanašajo na medicinske postopke, patenti, ki so povezani z življenjem in ohranjanjem zdravja, ali pa patenti na živih bitjih. Danes se namreč dopušča možnost patentiranja postopka za razvoj živih organizmov ali delov organizmov, samega organizma pa zaenkrat še ne. Za dobro družbe bi morali biti patenti, ki izvirajo na raziskavah, opravljenih z javnim denarjem, v javni domeni in ustrezno zaščiteni, da se s temi patenti ne bi mogli okoriščati posamezniki.

Družbeno pereča težava je tudi že omenjena zloraba patentov. Sem spada tudi delovanje velikih podjetij, ki si lahko privoščijo patentno zaščito z namenom, da bi odpravili konkurenco z neobvladljivo količino dokumentov na pristojnih sodiščih. Prednost velikih podjetij na trgu je predvsem njihova finančna moč, katera jim omogoča, da so stalno v iskanju zanimivih projektov, ki pa jih nato bodisi odkupijo bodisi pravno uničijo.

Pojavlja se še družbeni problem posrednikov med znanjem in izdelkom, katerega primer je zdravilo. Pri zdravilu dobijo svoj delež ne le iznajditelj in proizvajalec zdravila, ampak tudi zdravniki, lekarnarji, strokovnjaki za marketing in še številni drugi. Vse to nedvomno vpliva na končno ceno zdravila, katero mora plačati uporabnik zdravila. Opisano bi lahko ocenili kot etično sporno, saj naj bi bilo zdravje zaradi javnega interesa ena izmed netržnih kategorij, ne pa kategorija, v kateri je kapitalizem glaven motiv.

Z vidika družbe je zanimiva tudi problematika patentnega varstva zdravil in ostalih farmacevtskih proizvodov, saj imajo farmacevtska podjetja drugačen interes, kot ga imajo potrošniki oziroma bolniki. Za farmacevtska podjetja so za raziskave zanimive predvsem tiste bolezni, za katerimi zbolijo dovolj velika masa ljudi. Njihova ciljna skupina v tem primeru so predvsem bolniki iz zahodnih držav, saj si večina lahko privoščijo dolgotrajno zdravljenje in dolgoročno uporabo njihovih zdravil. Med tem pa so raziskave na področju redkih bolezni predvsem odvisne od javnih sredstev. Kljub temu pa obstajajo primeri, ko si farmacevtska podjetja na koncu prisvojijo patent tudi za ta končni izdelek.

Zato se lahko vprašamo, ali patentna zakonodaja res sledi razvojnim trendom družbe in družbenim potrebam, in ali res patentno varstvo služi skupnemu dobremu ali pa so v ozadju interesi večjih korporacij, ki večinoma niso sinhroni z družbenim dobrom.

4.1.3 Ekonomski vidik patentiranja

Številni raziskovalci so poskušali preveriti, ali sta raven ustvarjalnosti in raven razvitosti države neposredno povezani in tovrstne raziskave so pokazale, da je stopnja razvitosti države premo sorazmerno povezana s stopnjo intelektualne kreativnosti. Temu priča tudi dejstvo, da je največ patentov prijavljenih na Japonskem, v Združenih državah Amerike in tudi v zahodnoevropskih državah. Te države se zavedajo, da morajo z različnimi mehanizmi spodbujati intelektualne stvaritve in hkrati zagotavljati njihovo varstvo (Cepec & Kovač, 2012, str. 278).

Praviloma je namen ustvarjalca, da bi svojo stvaritev oziroma izum čim bolj unovčil. Večini izumiteljev sta najpomembnejši pravici, da izum lahko izkorišča in ima nekakšen monopol ter da lahko razpolaga z izumom. Za samo izkoriščanje pa so v večini primerov potrebni organizirana proizvodnja, pridobitev posojil, organizacija prodajne mreže, promocija in tudi marketing. Večkrat se zgodi, da izumitelj svoje pravice proti plačilu v celoti ali pa le delno prenese na nekoga drugega na podlagi pogodbe, le-ta pa postane nosilec pravice. Izumitelj lahko svojo pravico vloži v neko gospodarsko družbo in postane družabnik, sama gospodarska družba pa se potem ukvarja z izkoriščanjem pridobljene pravice. Pri tem se lahko izumitelj posluži tudi različnih oblik pogodb, na primer pogodbe o prenosu znanja, katerih predmet so med drugim tudi patenti. Ker so pogodbene stranke nasproti ustvarjalca večinoma marketinška, proizvodna, finančna ali druga podjetja, imajo običajno stvaritelji šibkejši ekonomski položaj. Da bi se zavarovali in postali močnejši, se ustvarjalci večkrat združujejo v društva z namenom boja proti ekonomski premoči podjetij (Cepec & Kovač, 2012, str. 279).

Malce podrobneje si pogledjmo ekonomski in s tem povezani pravni vidik patentov. Če na hitro ponovimo, je patent pravica, ki jo država podeli izumitelju za omejeno časovno obdobje, v katerem lahko drugim prepove gospodarsko uporabo, v zameno pa mora izumitelj razkriti izum, da lahko na podlagi tega drugi pridobijo korist. Patent je tako pravica in ne

pravni monopol, ki se podeli pravni ali fizični osebi na podlagi nekega izuma. Patent naj bi s pravicami, ki jih s seboj prinese, spodbujal nadaljnjo kreativnost in dajal podlago za konkurenčnost nosilca patenta. Upravičenci patentnih pravic dobijo moralne in materialne pravice. Samo materialno upravičenje pa ima dva vidika, prvi obsega izključno pravico imetnika patenta do gospodarskega izkoriščanja izuma, drugi vidik pa zaobjame pravico imetnika patenta do njenega razpolaganja. Imetnik patenta ima torej pravico v proizvodnji izkoriščati izum, ki je predmet varstva patenta, in izključno pravico dajati v promet proizvode, izdelane na podlagi patentne pravice. Če je predmet varstva patenta postopek, obsega patentno varstvo tudi snovi in vse proizvode, ki so neposredno pridobljeni z zavarovanim postopkom (Pretnar, 2002, str. 56, 57).

4.1.4 Neekonomski vidik patentiranja ali vidik inovacijske spodbude

Neekonomski vidik patentiranja se kaže v želji po nadaljnjem razvoju tehnologije in spodbujanju ustvarjalnosti. Čeprav je ta vidik ponavadi tesno prepleten z ekonomskim izkoriščanjem, pa se najdejo posamezniki ali posamezna podjetja, ki se odločijo za nekoliko drugačno pot. Med njimi je tudi podjetje Tesla Motors, ki je povzročilo pravo presenečenje in družbo prisililo v razmislek o sami vrednosti in smiselnosti patentov (Tesla Motors, 2014).

Direktor podjetja električnih vozil Tesla Motors, Elon Musk, je 12. junija 2014 podal drzno izjavo na blogu podjetja: »Podjetje Tesla Motors je bilo ustanovljeno z namenom, da se pospeši pojav trajnostnega prometa. Če bomo odprli pot k ustvarjanju prepričljivih električnih vozil, nato pa postavili mine intelektualne lastnine, da bi zavirali druge pri nadaljnjem razvoju, potem delujemo v nasprotju s prvotno zastavljenim ciljem. Naše podjetje ne bo sprožilo patentnih tožb zoper nekoga, ki želi v dobri veri uporabljati našo tehnologijo.« (Tesla Motors, 2014).

Elon Musk v blogu pravi tudi, da je pri svojih začetkih in prvem podjetju Zip2 na patente gledal kot na dobro stvar in trdo delal, da jih je pridobil in ohranil. Musk meni, da patenti dandanes niso v pomoč dejanskim izumiteljem, ampak služijo predvsem zadošitvi napredka, utrditvi pozicij ogromnih korporacij in obogatitvi pravnih služb (Tesla Motors, 2014).

V tej objavi na blogu lahko zasledimo še: »Pri Tesli smo se čutili dolžne pridobivati patente zaradi skrbi, da bi velika avtomobilska podjetja kopirala našo tehnologijo in jo nato uporabila za masivno proizvodnjo, prodajo in marketinško premoč, s katero bi preseгли naše podjetje. Ampak se nismo mogli bolj motiti. V realnosti je ravno nasprotno: pri večjih proizvajalcih je število programov električnih avtomobilov ali programov vozil, ki se ne poganjajo na ogljikovodike, malo ali pa takšni programi celo ne obstajajo, kar predstavlja v povprečju precej manj kot 1% njihove celotne prodaje vozil. Zaradi dejstva, da se letna proizvodnja novih vozil giblje okrog 100 milijonov vozil in da je globalni vozni park približno v obsegu 2 milijard avtomobilov, je praktično nemogoče, da Tesla izdelava električna vozila dovolj hitro, da bi rešila okoljevarstveno krizo. Iz istega razloga je tržišče ogromno.

Naša prava konkurenca ni v premajhni količini proizvedenih električnih vozil pri drugih podjetjih, ampak jo vidimo v ogromni količini proizvedenih vozil na bencinski pogon. Pri Tesli verjamemo, da bi druga podjetja, ki se ukvarjajo z izdelavo električnih vozil, in celo ves svet, imel korist iz skupne, hitro razvijajoče se tehnološke platforme. Tehnološko vodstvo ni definirano preko patentov, katerih zgodovina je večkrat pokazala, da imajo premajhno zaščito proti odločnemu konkurentu, ampak se vodstvo v tehnologiji pokaže preko zmožnosti podjetja, da privabi in motivira najbolj talentirane inženirje. Verjamemo, da bo filozofija odprtega dostopa do naših patentov prej okrepila kot pa izničila položaj podjetja Tesla Motors.« (Tesla Motors, 2014).

V medijih lahko zasledimo, da se zgoraj utemeljena odločitev podjetja Tesla Motors marsikomu zdi povsem nora, še posebej če upoštevamo današnjo dinamiko patentnih sporov. Mnogi so namreč mnenja, da se moč patenta kaže ravno v tem, da dajejo imetniku patenta pravico, da toži domnevne kršitelje patenta. Zato se jim zdi odločitev v Tesli v nasprotju s samim namenom patentov. Patenti nagradijo izumitelja z začasnim monopolom za izum v zameno, da izum objavijo in ga razkrijejo širši javnosti. Časovni rok patenta, ki je običajno 20 let, vzpodbudi izumitelja, da s svojo intelektualno lastnino v celoti izkoristi tržišče. Razvoj inovacij bi zastal, če patenti imetnikom pravic ne bi dali zgoraj opisane ekskluzivnosti. Vendar pa podjetje Tesla Motors s svojo odločitvijo izzove to konvencionalno modrost in nakaže, da ni največja ovira inovativnih podjetij tatvina njihovih zamisli, ampak razvoj novih trgov. V resnici je pravi izziv za Teslo, da prepriča milijone potencialnih kupcev, da opustijo avtomobile na bencinski in naftni pogon ter jih zamenjajo za električna vozila. Z uporabo njihovih idej bi konkurenti Tesle izboljšali produkte in marketing, s tem pa bi proizvajalci električnih vozil prodali več vozil in odprli nova tržišča, s tem pa dosegli svoj prvotni cilj.

Se pa v potezi podjetja Tesla Motors kažejo tudi ekonomski vidiki, saj si poleg razvoja trga obetajo tudi to, da bodo njihove napajalne postaje postale standard te industrije. Tesla ima okrog 100 napajalnih postaj po Ameriki, kar je precej premalo za potovanje električnih vozil na dolge razdalje. Če pa bi ostali proizvajalci uporabljali tehnologijo podjetja Tesla Motors in proizvajali avtomobile, ki bi se lahko polnili na njihovih napajalnih postajah. Tako bi s predajo tehnologije konkurentom lahko zaslužili celo bogastvo. Šele čez čas bomo lahko ocenili, kako se bodo podjetja in posamezniki odzvali na povabilo podjetja Tesla Motors, da lahko uporabljajo njihovo tehnologijo z namenom razvoja in kakšne bodo posledice razvoja trga električnih vozil. Verjetno pa bo ta drzen maneuver Elona Muska povzročil, da se bodo strokovnjaki zopet poglobili v obstoječi patentni sistem in preučili pomen današnjega patentnega varstva.

4.2 Patentni spori

4.2.1 Motivi za patentno varstvo

Razlogi, zakaj se posamezniki in podjetja odločajo za patentno varstvo, so različni. Patentno varstvo prinese imetniku patenta številne pravice. Teoretiki med pomembnejše pravice industrijske lastnine uvrščajo premoženjske pravice. To pomeni, da imajo objektivno določljivo ekonomsko vrednost, ki jo je možno izraziti v denarju. Kljub občasni neotipljivosti objekta varstva industrijske lastnine je njihova premoženjska vrednost lahko zelo velika, za kar so tipičen primer patenti za zdravila. Tu se že pokaže potreba po zagotovitvi učinkovitega uveljavljanja teh pravic v primeru njihove kršitve (Vuga, 2015, str. 46).

Ne smemo pozabiti tudi na oblastveno in absolutno naravo pravic industrijske lastnine, ki jo ustanavlja pravni red in pomen dejstva, da pravice industrijske lastnine ni mogoče ustanoviti z dogovorom strank, saj je krog absolutnih pravic zaprt. Kar pomeni, da se upravičencu pravic zagotovi oblast nad določeno dobrino v razmerju do vseh, med tem ko so drugi dolžni prepustiti to dobrino upravičencu in se ne smejo vplesti v njeno uporabo (Sajovic, 1994, str. 64–65).

Bistvena lastnost pravic industrijske lastnine je njihova izključnost, ki izhaja že iz Zakona o industrijski lastnini ZIL-1. Če na hitro obnovimo, izključnost pravic industrijske lastnine pomeni, da imetnik pravice lahko prepreči tretjim osebam izvajanje določenih dejanj. S tem je predmet varstva pravice pod imetnikovim nadzorom, kar pa spominja na položaj lastnika stvari (Vuga, 2015, str. 47).

Osnovna naloga pravic industrijske lastnine pa je varovanje točno določenih lastnosti izdelkov ali storitev, saj le-te lastnosti potem lahko povečujejo konkurenčnost izdelka ali storitve na trgu. Na primer, če ni patentne zaščite, potem lahko isti izum poleg izumitelja ali imetnika stvaritve izkorišča kdorkoli. Če torej primerjamo vidik stroškov in izdatkov za varstvo pravic industrijske lastnine in pa ekonomske ter pravne prednosti omenjenih pravic, lahko hitro presodimo v prid varstvu pravic. Ker se bo na trgu skoraj vedno našla neloyalna konkurenca, ki bo poskušala izkoristiti izume in imetnike industrijskih pravic, je pomembno, da se zagotovi učinkovito varstvo predvsem v primeru kršitev pravic (Vuga, 2015, str. 52).

Za ugotavljanje kršitev pravic industrijske lastnine in kaznovanje tovrstnih kršitev so pristojni različni organi. Ti lahko izrekajo civilnopravne, upravnopravne ali kazensko pravne sankcije, od okoliščin primera ali pa vrste kršitve pa bo odvisno, kakšen ukrep in kateri organ se bo izkazal za primernega. Pogosto je potrebno, da imetnik kršene pravice sproži postopke pri različnih organih, da doseže primerno preprečitev kršitev njegovih pravic (Vuga, 2015, str. 54).

V Sloveniji je za civilne postopke v zvezi s pravicami industrijske lastnosti pristojno Okrožno sodišče v Ljubljani, za upravne ukrepe so zadolženi carinski organi in Tržni inšpektorat Republike Slovenije, ki ukrepa na zahtevo oškodovanca predvsem na podlagi nelojalne konkurence. Na ravni Evropske unije se kršitev pravic industrijske lastnine obravnava kot hudo kaznivo dejanje, kar tudi izhaja iz Direktive 2004/48, temu pa je sledila tudi Slovenija v svojih zakonih (Vuga, 2015, str. 55–56).

Če se osredotočimo na patente, je predmet varstva proizvod ali postopek izdelave proizvoda. V primeru, ko je predmet patenta proizvod, ima imetnik patenta pravico preprečiti drugim osebam, da izdelujejo, uporabljajo, prodajajo ali uvažajo zaščiteni proizvod, s tem pa se mu zagotavlja nekakšen monopol nad patentiranim proizvodom neodvisno od postopka, po katerem je bil izdelan. Če je predmet patenta postopek, ima imetnik pravice patenta možnost preprečiti drugim osebam, da zaščiteni postopek uporabljajo, prodajajo ali uvažajo proizvod, ki je pridobljen s tem postopkom. V tem primeru je zavarovan tudi izdelek, ki je pridobljen neposredno po zaščitenem postopku. Zaščita pa izključuje proizvode, ki so pridobljeni po postopku, ki se razlikuje od patentiranega, kljub temu, da je končni proizvod enak tistemu, ki se izdelava po patentiranem postopku (Vuga, 2015, str. 73–74).

Če pride do posega v pravico industrijske lastnine, ki ni upravičen, ima imetnik varstva možnost, da zaščiti svoje pravice pred sodiščem. Direktiva 2004/48 predvideva štiri sklope ukrepov, ki naj bi zagotovili ustrezno uveljavljanje pravic industrijske lastnine, mednje spadajo prepovedni ukrepi, korektivni ukrepi, korektivnim ukrepom nadomestni ukrepi in ukrep plačila odškodnine zaradi povzročene škode. Namen prepovednih ukrepov je, kot že samo ime pove, preprečiti nadaljevanje obstoječih kršitev pravic, namen korektivnih ukrepov pa je preprečiti ponovitev že storjenih in dokončanih kršitev. Korektivnim ukrepom nadomestni ukrepi nastopijo v primeru nenamernih kršitev ali kršitev iz malomarnosti, ti ukrepi pa so ponavadi v obliki denarnih nadomestil (Vuga, 2015, str. 80).

4.3 Sodno varstvo in uveljavljanje pravic intelektualne lastnine v Sloveniji

Strel (2007, str. 30) našteje nekaj pravnih sredstev za uveljavljanje pravic v Republiki Sloveniji:

1. Upravni spor zoper odločitve Urada Republike Slovenije za intelektualno lastnino, kjer je pristojno upravno sodišče.
2. Civilno pravo, preko katerega se lahko poslužujemo tožbe zaradi kršitev, tožbe za ničnost in predloga za izdajo začasne odredbe, tu pa je pristojno okrožno sodišče.
3. Kazensko pravo, ki nam omogoča uporabo ovadbe ter začasno zadržanje blaga zaradi kaznivega dejanja kršitve patenta, tu pa so pristojni Generalni carinski urad in carinski organi.

Ker zoper odločitve Urada Republike Slovenije za intelektualno lastnino ni mogoča pritožba, lahko prijavitelj patenta sproži upravni spor in s tem vložiti tožbo pri Upravnem sodišču Republike Slovenije za izpodbijanje sklepa ali odločbe omenjenega urada (ZIL, 2006, 71. člen).

Pri pristojnem sodišču lahko vsakdo vložiti tožbo za ugotovitev ničnosti patenta, če sumi, da izum ob datumu vložitve prijave ni izpolnjeval vseh pogojev za podelitev patenta; ali da izum v opisu ni bil dovolj jasno predstavljen, da bi sam izum lahko uporabil strokovnjak s področja, na katerega se omenjeni izum nanaša; ali da je vsebina varstva presegala prijavo (ZIL, 2006, 112. člen).

Če je govora o tožbi za ničnost evropskega patenta, ki je na podlagi EPC veljaven tudi v Sloveniji in zoper katerega je bil pri Evropskem patentnem uradu vložen ugovor, lahko sodišče ustavi postopek do končne odločitve Evropskega patentnega urada že v ugovornem postopku (Strel, 2007, str. 31).

115. člen Zakona o industrijski lastnini ponuja možnost izpodbijanja pravice do patenta in sicer lahko ves čas trajanja patenta izumitelj ali njegov pravni naslednik s tožbo pri pristojnem sodišču zahteva, da se sam razglasi za imetnika izuma, če je bil patent podeljen nekemu, ki v resnici ni njegov pravni naslednik.

Obstaja še možnost tožbe zaradi kršitve pravice patenta in v primeru zmage tudi povrnitev škode. Če torej neka oseba brez soglasja imetnika patenta posega v njegovo pravico, lahko imetnik patenta s tožbo pri pristojnem sodišču zahteva prepoved kršenja in tudi objavo sodbe. Zahteva lahko tudi oceno in povrnitev škode, ki je nastala na podlagi kršitve pravic patenta, sama ocena pa nastane na podlagi splošnih pravil o povzročitvi škode (ZIL, 2006, 121. člen).

V 122. členu Zakona o industrijski lastnini lahko zasledimo, kakšen je postopek pri kršitvi evropskega patenta ali evropske patentne prijave. Če oseba brez soglasja imetnika pravice posega v njegovo pravico iz patenta ali objavljene evropske patentne prijave, s katero je zahtevano tudi varstvo v Sloveniji, potem sodišče ustavi postopek, dokler Urad Republike Slovenije za intelektualno lastnino ne izda ugotoviteljne odločbe ali pa se postopek celo ustavi do dneva vpisa evropskega patenta v register patentov pri omenjenem uradu.

Obstaja tudi možnost prisilne licence, katere lastnosti so opisane v členih 125 do 127 Zakona o industrijski lastnini. Sodišče lahko podeli prisilno licenco tudi brez soglasja imetnika patenta, če to zahteva javni interes, torej kadar gre za vprašanja zdravja ali državne varnosti. Podeli jo lahko tudi v primeru, če sodišče ugotovi, da imetnik patenta zlorablja patentne pravice, torej če uporablja patent v nasprotju z veljavnimi predpisi ali če omejuje konkurenco. Obseg in trajanje tovrstne licence sta omejena. Hkrati mora biti izrecno določeno, za kateri del izuma je licenca podeljena in koliko se bo lahko izrabljala izum, ki je

zavarovan s patentom. Trajanje prisilne licence je časovno omejeno in je v okviru trajanja veljavnosti patenta. Imetnik patenta je upravičen do obveznega plačila odškodnine glede na okoliščine primera, kamor spadajo narava proizvodnje ali prodajna cena izdelka. Prisilne licence se podelijo tudi za proizvodnjo in prodajo farmacevtskih izdelkov, kot so zdravila za aids, tuberkulozo, malarijo, ter so namenjena izvozu v razvijajoče se države, ki nimajo zadostnih zmogljivosti ali pa so brez proizvodnih zmogljivosti v sektorju farmacije.

4.3.1 Patentni spori po Evropi

Podeljevanje patentov in uveljavljanje njihovih pravic je prestopilo nacionalne meje, saj so inovacije ter razvoj industrije postale izrazito globalna stvar. Med leti 2011 in 2013 sta se podjetji Samsung Electronics in Apple znašli v vrsti patentnih sporov v jurisdikcijah v Evropi in po svetu, pri katerih je prišlo do milijarde dolarjev vrednih sodb in tudi različnih izidov sodb. Avgusta 2011 je podjetju Apple uspelo zmagati v sodbi, ki se je odvijala na Nizozemskem in kjer so ugotovili, da je podjetje Samsung prodajalo številne elektronske naprave, ki so kršile pravice Evropskega patenta, katerega nosilec je bil Apple. Oktobra 2011 je Samsung v Franciji in Italiji vložil tožbo proti podjetju Apple, v kateri ga je obtožil, da s prodajo izdelka iPhone 4S krši določene patente, ki ščitijo njihovo brezžično tehnologijo. Aprila 2013 pa je nemško federalno patentno sodišče ovrгло Samsungov 3G patent. Ta primer kaže na to, da se pravnice stranke v patentnih sporih soočajo z izzivi in negotovostjo, saj sodišča po Evropi niso enotna v teh sporih in se lahko njihove sodbe radikalno razlikujejo (Graham & Zeebroeck, 2014, str. 657).

Raziskava, ki sta jo opravila raziskovalca Graham in Van Zeebroeck, je osnovana na naboru podatkov evropskih patentnih sporov med leti 2000 in 2011, vsebuje pa okrog 9000 sodnih patentnih odločitev iz sedmih evropskih držav. Podatki v raziskavi so razkrili številne informacije o vrstah kršitev in pravosodnih izidih v patentnih sporih, omogočajo pa tudi primerjavo izidov glede na značilnosti patentov, glede na narodnost izumitelja ter tudi glede na sektor, v katerem se je izum patentiral.

Rezultati te raziskave so prinesli globlji vpogled v pravno okolje, ki je bilo do sedaj bolj ali ne zavito v temo. Med drugim se pokaže, da se število patentov, ki dosežejo sodbo v primeru patentnih sporov, zelo razlikuje v posameznih državah po Evropi. Izkaže se, da so patentni spori najbolj pogosti na Nizozemskem in v Franciji. Rezultati nakazujejo tudi na to, da število patentnih sporov variira po tehnoloških sektorjih, kjer največje število sporov zasledimo pri patentih v industrijskih procesih, gradbeništvu, potrošniških dobrinah, transportni tehniki in pri strojih. Čeprav patenti v farmaciji in kemični industriji predstavljajo le okrog 8 odstotkov vseh sodb, se izkaže, da imajo patenti zdravil visoko verjetnost za doseg sodne odločitve na evropskih sodiščih. S tem Evropa sledi vzorcu patentnih sporov v Združenih državah Amerike in potrjuje dejstvo, da so farmacevtske raziskave, razvoj, patentiranje in pravno izvrševanje vse bolj globalne narave. Bistvena ugotovitev raziskave

je razdrobljenost in obstoj precejšnjih razlik znotraj samega evropskega patentnega sistema (Graham & Zeebroeck, 2014, str. 660).

4.3.1.1 Raznolikosti patentnega varstva v pravnih sistemih po Evropi

Februarja 2013 se je naredil premik proti vzpostavitvi enotnega patentnega varstva, saj so se začeli dogovori o ustanovitvi Enotnega patentnega sodišča s kratico UPC (angleški izraz je United Patent Court), ki naj bi bilo pristojno za obravnavanje kršitev v primeru patentov. UPC naj bi bilo sestavljeno iz osrednjega oddelka v Parizu, Londonu in Münchnu ter lokalnih in regionalnih sodišč. V večini primerov bodo tožniki lahko izbirali, na katero od teh sestavnih delov UPC bodo vložili tožbo (Graham & Zeebroeck, 2014, str. 666).

Kljub postopnemu usklajevanju zakonov intelektualne lastnine v Evropi, pa sistem zaenkrat ostaja še razdrobljen. Tudi enoten sistem patentov bo osnovan na podlagi obstoječih, nacionalnih pravnih sistemov, ki pa so si med seboj precej različni. Ključne razlike v teh sistemih izhajajo iz variacij zakonov in pristojnih institucij ter iz različne strokovne in sodne prakse (Graham & Zeebroeck, 2014, str. 667–668).

Tabela 1 povzema glavne značilnosti patentnih sporov po posameznih državah, ki jih raziskava Grahama in Zeebroeck preučuje. Poleg zgoraj omenjenih institucionalnih razlik, lahko opazimo, da se sodne pristojnosti v evropskih državah razlikujejo tudi v višini stroškov, povezanih s postopkom patentiranja. Zasledimo lahko povprečno nizke stroške za primer srednje intenzivnosti v Belgiji in Španiji, med tem ko gre v Veliki Britaniji za primer patentnega spora srednje intenzivnosti za visoke stroške. Pojavi se še razlika v višini dodeljene odškodnine in časa od vložitve do končne odločitve: od povprečno 12 mesecev na Nizozemskem do 24-36 mesecev v Belgiji in Italiji (Graham & Zeebroeck, 2014, str. 667).

Tabela 1: Glavne značilnosti patentnih sporov v posameznih evropskih državah

Država	Povprečni stroški (v €)	Odškodnina	Povprečno število mesecev do konca sodbe
Belgija	50.000-100.000	Nizka	24-36
Francija	50.000-200.000	Nizka	18-24
Nemčija	50.000-250.000	Srednje visoka	12-18
Italija	200.000-400.000	Nizka	24-36
Nizozemska	60.000-200.000	Srednje visoka	12
Španija	50.000-100.000	Nizka	12-18
Velika Britanija	150.000-1.500.000	Visoka	24-36
Združene države Amerike	1.000.000-10.000.000	Zelo visoka	18-42

Vir: S. J. H. Graham & N. Zeebroeck, Comparing Patent Litigation across Europe: A First Look, 2014, str. 700.

4.3.1.2 Raznolikosti pri odločitvah sodišč pri reševanju patentnih sporov v različnih tehnoloških sektorjih

Zanima nas, ali se odločitve sodišč pri reševanju patentnih sporov razlikujejo v različnih tehnoloških panogah? Z odgovorom na to vprašanje želimo preučiti specifično-tehnološke značilnosti patentnih sporov po Evropi. Da bi lahko raziskali intenzivnost patentnih sporov na različnih področjih, so se v raziskavi Grahama in Zeebroeck (2014, str. 697) oprli na spodnjo klasifikacijo patentov, ki vključuje 7 kategorij tehnologij: elektrotehnika in elektronika (z oznako ELEC), instrumenti (s kratico INST), kemikalije in materiali (z oznako CHEM), farmacija in biotehnologija (z oznako PHAR), industrijski procesi (z oznako IND.P), naprave in transport (z oznako MECH) ter potrošniško blago in stavbarstvo (z oznako CONS).

Tabela 2 prikazuje stopnjo patentnih sporov na 1000 patentov glede na področje tehnologije in glede na posamezno obravnavano državo:

Tabela 2: Tabela stopnje patentnih sporov (na 1000 patentov) glede na različne sektorje tehnologije, katere smo klasificirali zgoraj in glede na obravnavane evropske države.

Država	ELEC	INST	CHEM	PHAR	IND.P	MECH	CONS
Belgija	4.6	6.3	3.7	8.1	2.7	1.6	2.9
Francija	4.5	5.0	4.5	9.0	6.1	3.3	5.9
Nizozemska	3.0	4.9	4.6	15.7	6.7	3.9	5.7
Nemčija	0.7	0.8	0.5	1.0	1.1	0.8	1.3
Španija	1.3	0.8	0.7	1.1	2.3	0.8	2.9
Velika Britanija	0.5	0.5	0.6	2.0	0.5	0.3	0.4

Vir: S. J. H. Graham & N. Zeebroeck, Comparing Patent Litigation across Europe: A First Look, 2014, str. 706.

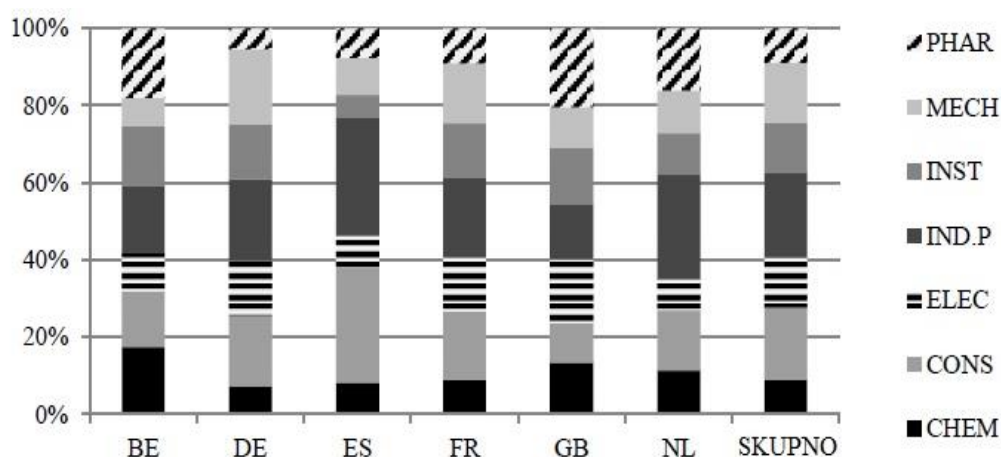
Iz Tabele 2 lahko razberemo, da je intenzivnost patentnih sporov najvišja v sektorju farmacija in biotehnologija, kar se sklada tudi z ugotovitvami glede patentnih sporov v Združenih državah Amerike. Na Nizozemskem je na 1000 patentov kar 15.1 patentov v sodnem postopku zaradi patentnega spora, visoko stopnjo patentnih sporov v tem sektorju imata tudi Francija in Belgija. Tabela priča tudi o razmeroma visoki stopnji patentnih sporov v sektorjih industrijskih postopkov ter potrošniškega blaga, ta podatek pa se ne sklada z ugotovitvami podobnih raziskav v Združenih državah Amerike (Lanjouw & Schankerman, str. 135–136).

Na Sliki 1 si pogledjmo deleže posameznih sektorjev v posameznih državah. V Španiji sektorja industrijski procesi in potrošniško blago predstavljata zajeten delež patentnih sporov, vsak približno 30 odstotkov, prav tako pa predstavljata razreda, v katerih je stopnja patentnih sporov najvišja. Spori v razredu industrijskih procesov predstavljajo največji delež

primerov na Nizozemskem, v Franciji in Nemčiji, v tem zaporedju jim ustrezajo deleži 27 %, 20 % in 20 %, kar lahko razberemo tudi iz slike. Na splošno lahko trdimo, da ima sektor farmacije in biotehnologije večjo verjetnost, da pride do patentnega spora kar v 5 od 7 držav, to ne drži le v Španiji in Nemčiji. Razvrstitve po ostalih sektorjih se precej razlikujejo po posameznih državah, vzrok za to je lahko v različnih lastnostih industrijske organiziranosti po posameznih državah. Raziskava pokaže tudi, da so v sektorju industrijskih procesov v vseh omenjenih državah patenti predmet kar ene četrtine vseh dejavnosti na sodiščih. Za sektorja naprave in transport ter kemikalije in materiali pa je manj verjetno, da se bodo ti patenti znašli v sodnem procesu, kar je konsistentno za vse obravnavane države (Graham & Zeebroeck, 2014, str. 698).

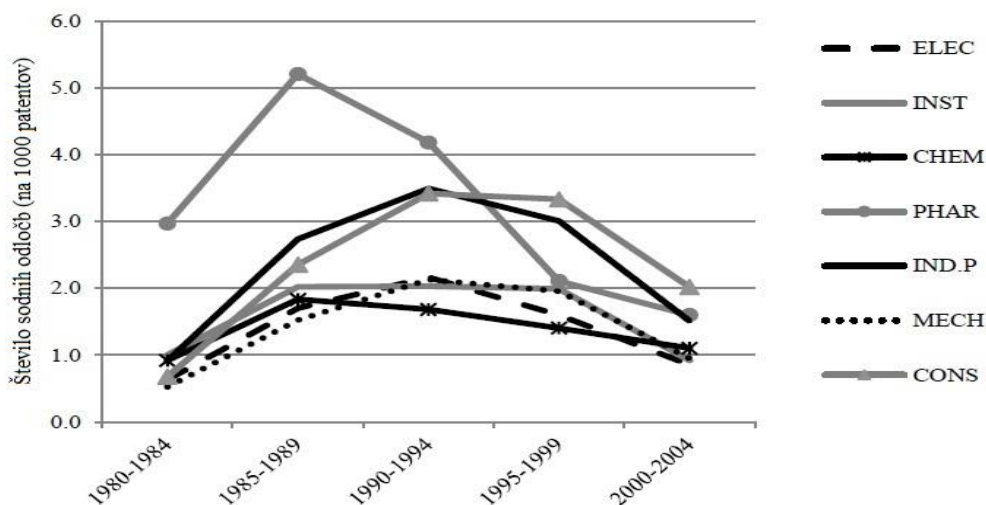
Podrobneje si pogledjmo deleže patentnih sporov v Nemčiji, Franciji in Veliki Britaniji na Sliki 1, saj so to države, ki so bile izbrane za glavne pri obravnavi sporov v patentnem varstvu v novem patentnem sistemu. Velika Britanija ima občutno večji delež patentnih sporov v kemični in farmacevtski tehnologiji kot Nemčija in Francija (Velika Britanija ima 34-odstotni delež, medtem ko imata Nemčija 12 % in Francija 18 % patentnih sporov v tem sektorju). Zato je bila Velika Britanija tudi izbrana za državo v Evropski Uniji, ki je specializirana za obravnavo sporov v kemični in farmacevtski industriji. Podobno ima Nemčija, ki je bila izbrana za specialistko za patentno varstvo v mehničnem sektorju, večji delež tovrstnih patentnih sporov na sodišču, kar 20 % vseh patentnih sporov, medtem ko imata Velika Britanija le 11 % in Francija 16 % tovrstnih primerov na sodiščih. Francoska sodišča so bila izbrana za specializacijo za razreševanje patentnih sporov v sektorju elektrotehnike in elektronike, čeprav ne kažejo kakšne bistvene prevlade v obravnavi tovrstnih patentov in patentnih sporov, saj ima le 15% patentnih sporov v tem segmentu, Velika Britanija jih ima celo 17%, Nemčija pa 14% (Graham & Zeebroeck, 2014, str. 699).

Slika 1: Deleži patentnih sporov glede na sektor tehnologije in državo.

Vir: S. J. H. Graham & N. Zeebroeck, *Comparing Patent Litigation across Europe: A First Look*, 2014, str. 705.

Slika 2: Stopnja sodnih odločb v patentnih sporih skozi čas glede na različna tehnološka področja.

Vir: S. J. H. Graham & N. Zeebroeck, *Comparing Patent Litigation across Europe: A First Look*, 2014, str. 707.

Raziščimo še nihanja v relativnih odločbah sodišč skozi čas glede na različna tehnološka polja, kar nazorneje prikažemo s Sliko 2

Skoraj v vseh tehnoloških področjih lahko zasledimo, da deleži na sliki predstavljajo obliko obrnjene črke U. Opazimo tudi, da skoraj vsa področja patentov, razen farmacije in biotehnologije, sledijo paralelni obliki razvoja, kjer pa patenti v sektorju kemikalij in materialov začnejo upadati prej kot na ostalih področjih. Zasledimo lahko tri različne vzorce, saj se pojavi skupina z nizko stopnjo odločitev, kamor spadajo kemikalije in materiali, instrumenti, elektrotehnika in elektronika ter naprave in transport. Druga skupina sledi paralelni obliki njihove evolucije, a s precej višjo stopnjo odločitev v obdobjih od 1985 do 1999, v to skupino spadata sektorja potrošniške dobrine in stavbarstvo ter industrijski procesi. Nenazadnje je tu še področje patentov v farmaciji in biotehnologiji, ki so nekakšna izjema, saj imajo daleč najvišjo stopnjo sodnih odločitev v prvih treh obravnavanih patentnih generacijah (od 1980 do 1994), vendar pa povprečje pade v zadnjih dveh obdobjih. Razvoj odločanja o patentnih sporih glede na različna obdobja v farmaciji in biotehnologiji lahko nakazuje na to, da je njihov čas pravljanja sistematično različen od ostalih panog tehnologije, torej da so bili tovrstni patenti v sodnih postopkih kasneje kot ostali. To odkritje je v skladu s časovnimi zaostanki inovacijskega procesa v tem tehnološkem prostoru zaradi dolgotrajnih razvojnih postopkov in raznih kliničnih testiranj (Higgins & Graham, 2009, str. 326).

4.3.1.3 Vpliv tehnološkega področja na multinacionalnost patentnih sporov

Zanimalo nas je tudi, ali so nekatera tehnološka področja ali industrije bolj vpletena v mednarodne patentne spore. V raziskavi so se pokazala bistvena razlikovanja v pogostosti

mednarodnih sporov glede na tehnološko področje patentov, kar je prikazano v Tabela 3.

Povprečno kar 5 % patentnih družin, ki so se znašle v patentnih sporih v obravnavanih šestih evropskih državah, je v pravdi v vsaj še eni drugi državi. Multinacionalni sodni primeri v treh tehnoloških področjih, industrijski procesi, naprave in transport ter potrošniške dobrine in stavbarstvo, so manj pogosti, saj predstavljajo le okrog 3% vseh patentnih sporov. Multinacionalni patentni spori pa so bolj pogosti v kemični industriji, ki ima 13% mednarodnih patentnih sporov, ter farmacevtska industrija, ki jih ima kar 18% (Graham & Zeebroeck, 2014, str. 705).

Tabela 3: Tabela pogostosti patentnih sporov glede na tehnološko področje patentov (v %)

Tehnološko področje	Število držav, v katerih je patentni spor prisoten				
	1	2	3	4	5+
ELEC	92.8	6.4	0.3	0.4	0.1
INST	93.6	4.9	1.1	0.4	0.3
CHEM	87.2	8.6	2.7	1.3	0.3
PHAR	81.9	11.1	5.2	1.3	0.6
IND.P.	96.3	2.9	0.6	0.1	0.1
MECH	97.8	1.8	0.4	0.0	0.0
CONS	97.3	2.3	0.3	0.1	0.1

Vir: S. J. H. Graham & N. Zeebroeck, Comparing Patent Litigation across Europe: A First Look, 2014, str. 707.

To ogromno razliko v pogostosti mednarodnih patentnih sporov v posameznih tehnoloških panogah lahko interpretiramo na dva načina: to je lahko indikator za večjo frekvenco podvojenih sodnih primerov, kjer gre za mednarodne patentne spore z istimi nasprotniki ali pa je to indikator različnih patentnih sporov v več državah. V raziskavi Grahama in Zeebroeck (2014, str. 705) iz podatkov niso uspeli razbrati, katera od teh interpretacij za raznolikost frekvence mednarodnih patentnih sporov v posameznih sektorjih gospodarstva je prava.

Razloge za ta vidna odstopanja v mednarodnih sporih raziskovalca Graham in Zeebroeck (2014, str. 706) vidita v industrijskih praksah pri patentnem varstvu in obrambi svojih patentov ali pa v osnovni vrednosti distribucije ali asimetričnih deležih, ki so povezani z dodatnimi sredstvi v različnih industrijah. Raziskovalci menijo, da so morda obrambni mehanizmi s strani kršiteljev v patentnih sporih tisti, ki inducirajo več mednarodnih sodb v farmacevtski in kemični industriji kot v ostalih panogah ali pa so morda v teh industrijah bolj potrebne same nacionalne odločitve, ki bodo zaustavile kršitve patentov v več državah.

4.3.1.4 Raznolikost vrst patentnih sporov v Evropi

Kolikšen delež patentnih sporov v različnih državah predstavlja tožbe zaradi kršitev pravic

patenta, kolikšen je delež tožb zaradi neveljavnosti patentov in kolikšen je delež nasprotnih tožb? V raziskavi Grahama in Zeebroeck (2014, str. 684) so s pomočjo pridobljenih podatkov uspeli opraviti analizo pravne države pri različnih vrstah sporov, njihovi izsledki so prikazani v Tabela 4.

Tabela 4: Tabela deležev različnih tipov patentnih sporov po posameznih obravnavanih državah (v %)

Tip tožbe	Francija	Nemčija	Španija	Nizozemska	Velika Britanija
Tožbe zaradi kršitev (vse)	60.4	56.8	44.4	60.8	45.6
Tožbe zaradi kršitev, ki vsebujejo še nasprotni zahtevek zaradi neveljavnosti	28.6	9.9	9.6	12.6	25.6
Zahtevki zaradi neveljavnosti (vsi)	46.4	44.3	40.1	41.7	55.3
Zahtevki zaradi neveljavnosti, brez nasprotnih zahtevkov	17.8	34.4	30.5	29.1	29.7
Ostali zahtevki (lastništvo, izumitelj)	21.8	8.9	25.1	10.1	24.7

Vir: S. J. H. Graham & N. Zeebroeck, Comparing Patent Litigation across Europe: A First Look, 2014, str. 711.

Izmed vseh odločitev po vseh državah v zgornji tabeli, jih okrog 47% vsebuje zahtevke zaradi neveljavnosti in 57 % jih je povezanih z tožbami zaradi kršitev patentov. Raziskovalca Graham in Zeebroeck (2014, str. 684) sta ugotovila, da je okrog 25% samostojnih zahtevkov zaradi neveljavnosti patenta in okrog 20% tožb zaradi kršitev, za katere je bila vložena še nasprotna tožba zaradi neveljavnosti. Opazimo lahko še, da je bilo ostalih zahtevkov, ki so se dotikali pravic lastništva in vprašanje izumitelja, okrog 18% vseh primerov.

Če se sedaj osredotočimo na sodišča posameznih držav, lahko zasledimo opazne variacije v vrstah patentnih sporov. V Franciji je razmerje zahtevkov zaradi kršitev proti zahtevkom zaradi neveljavnosti patentov 3 proti 1, podobna razmerje je tudi na Nizozemskem, kar pomeni, da je v teh dveh državah bolj pogosti tip tožbe zahtevke zaradi kršitve patentnega varstva. V Španiji in Veliki Britaniji pa je omenjeno razmerje enako 1.5 proti 1, kar kaže na bolj enakomerno porazdeljene vrste zahtevkov. V Nemčiji je tovrstno razmerje podobno zgornjima državama, in sicer znaša 1.7 proti 1, kar napeljuje na to, da zahtevki zaradi kršitev niso redki, ima pa najvišji delež samostojnih zahtevkov zaradi neveljavnosti med vsemi državami (Graham & Zeebroeck, 2014, str. 685).

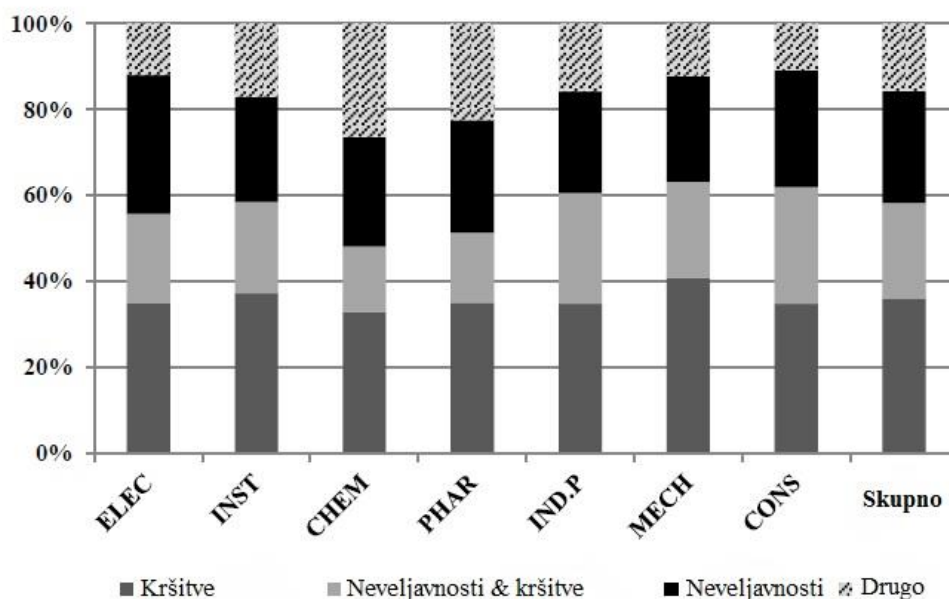
4.3.1.5 Raznolikost vrst zahtevkov in njihovih izidov v patentnih sporih glede na različna tehnološka področja

Odgovor na vprašanje, ali vrste zahtevkov v patentnih sporih variirajo z različnimi tehnologijami, nam v neki meri poda Slika 3, ki prikazuje deleže različnih vrst zahtevkov v patentnih sporih glede na osrednje patente v sedmih primarnih tehnoloških razredih. Na

splošno je okrog 58% primerov patentnih sporov povezanih z ukrepi za ugotavljanje kršitev pravic patentov, manj kot polovica (22% vseh odločitev sodišč) teh pa je vključevala še nasprotni zahtevek zaradi neveljavnosti s strani obtožencev, kar smo na sliki označili kot Neveljavnosti in kršitve. Samostojni ukrepi zaradi neveljavnosti patenta predstavljajo 26% vseh primerov v podatkih raziskave. Preostalih 16% primerov patentnih sporov pa je mešanica drugih tipov ukrepov in tožb, ki so povečini v povezavi z vprašanjem lastništva in pravega izumitelja patenta (Graham, Zeebroeck, 2014, str. 701).

Deleži ostalih vrst sporov, sporov glede kršitev pravic patenta in sporov glede neveljavnosti patenta so precej pravilno razporejeni po posameznih tehnoloških sektorjih, saj razlika med minimalnim in maksimalnim deležem v vsakem tipu sporov ne preseže 8%. Deleži hibridnih sporov, ki vsebujejo tako ukrepe zaradi neveljavnosti kot tudi zaradi kršitev pravic patenta, so bolj raznoliko porazdeljeni po tehnologijah: v sektorju potrošniških dobrin ti hibridni spori predstavljajo 27 %, v kemični in farmacijski industriji je ta delež le okoli 15 % (Graham & Zeebroeck, 2014, str. 701).

Slika 3: Deleži različnih vrst zahtevkov v patentnih sporih glede na različne tehnološke sektorje.

Vir: S. J. H. Graham & N. Zeebroeck, Comparing Patent Litigation across Europe: A First Look, 2014, str. 713.

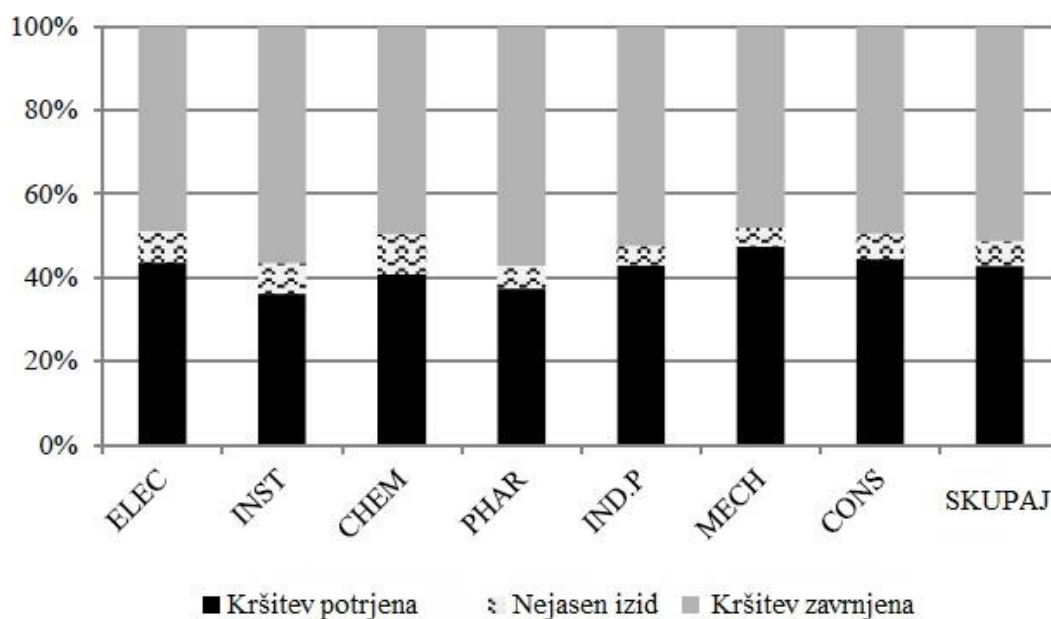
Raziskava Grahama in Zeebroeck (2014, str. 703) se loti tudi raziskovanja razlik v izidih zahtevkov zaradi kršitev pravic patenta ali neveljavnosti patenta v različnih tehnoloških razredih. Slika 3 predstavi deleže tožb zaradi kršitev pravic patenta glede na že obravnavane tehnološke razrede, Slika 5 pa prikaže tožbe zaradi neveljavnosti patenta glede na enake tehnološke razrede. Na prvi pogled se zdi, da odločitve v primeru tožb zaradi kršitev

patentnega varstva manj variirajo kot odločitve v primeru tožb zaradi neveljavnosti.

Opazimo lahko, da je bila kršitev zabeležena v 43% primerov, v 50% primerov pa se je sodišče odločilo ravno nasprotno. Preostalih 7% primerov sestavljajo nejasni primeri, v katerih je bila kršitev potrjena na določeni podlagi in zavrjnena na drugi. Kršitev je ugotovljena manj pogosto v sektorju instrumentov in farmacevtski industriji, bolj pogosta pa je pri strojnih patentih, še posebej v avtomobilski tehnologiji (Graham & Zeebroeck, 2014, str. 703).

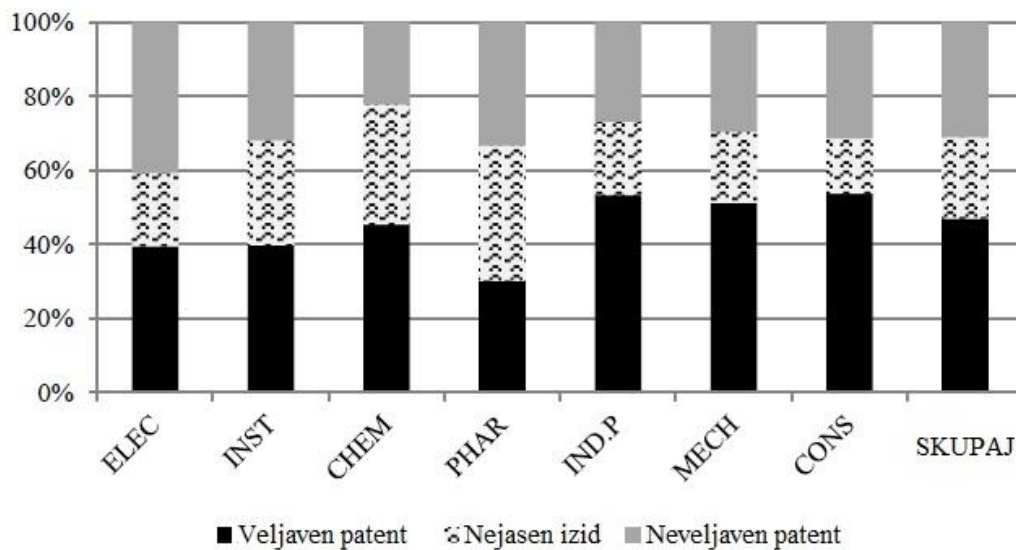
Omenili smo že, da so izidi zahtevkov zaradi neveljavnosti patenta bolj raznoliki po posameznih tehnoloških razredih. Vsi ti zahtevki so bili zavrjnjeni v 30% primerov v farmacevtski in biotehniški industriji, v industrijskih procesih, napravah in transportu ter stavbarstvu je bilo zavrjnjenih kar 50% teh zahtevkov. Delež nejasnih izidov, to so primeri, ko so bile neke obtožbe o neveljavnosti potrjene, druge pa zavrjnene, je precej visok pri farmacevtskih in biotehnoških patentih (Graham & Zeebroeck, 2014, str. 704).

Slika 4: Izidi v tožbah zaradi kršitev patenta glede na različne tehnološke razrede.

Vir: S. J. H. Graham & N. Zeebroeck, *Comparing Patent Litigation across Europe: A First Look*, 2014, str. 700.

Slika 5: Izidi v tožbah zaradi neveljavnosti patenta glede na različne tehnološke sektorje.

Vir: S. J. H. Graham & N. Zeebroeck, *Comparing Patent Litigation across Europe: A First Look*, 2014, str. 700.

5 VIRI FINANCIRANJA INTELEKTUALNE LASTNINE

Veliko izumiteljev potrebuje neko zunanjo pomoč in financiranje, saj so stroški pri razvijanju novega tehnološkega izdelka ali postopka izven finančne zmožnosti posameznika ali manjšega podjetja. Na voljo pa ni veliko sredstev, ki bi bila posebej namenjena izumiteljem. Zato se morajo izumitelji večkrat soočiti z umetnostjo zbiranja sredstev, kar pa vključuje prepričevanje drugih ljudi ali organizacij, da je izum dobra poslovna ideja z odličnim potencialom za investicije. Skratka, zbiranje denarja je neizogibna aktivnost v procesu razvoja inovacije, ki se ponavadi izkaže za težko, a ne nemogočo nalogo.

Včasih je cilj izumiteljev proizvodnja in prodaja končnih izdelkov, drugič pa je želja izumitelja le razvoj izuma do točke, kjer veliko podjetje odkupi licenco ali vloži v vaše podjetje in si s tem pridobi lastniški delež. Ponavadi se izumitelji, ki so v fazi zbiranja denarja za svojo inovacijo, poslužujejo dveh osnovnih načinov financiranja – pomoč družine in prijateljev ter prave investicije. V zgodnjih fazah razvoja inovacije se izumitelji obrnejo na pomoč k svojim prihrankom ali zaprosijo za finančno pomoč družinske člane in prijatelje, ki so morebiti pripravljene tvegati in investirati v izum. Večji zneski financiranja so praviloma lažje dosegljivi, ko ima izum že zagotovljena pričakovanja, ki se kažejo preko povpraševanja za konkretni izum ali preko poslovnega načrta izumitelja. Pogosto je ključ do uspeha tudi uspešno trženje izuma, če na primer izumitelj prejme naročila za izum še preden je izdelan, potemtakem ne potrebuje nekega zunanjega financiranja. Četudi tovrstna naročila izumitelju ne plačajo vnaprej, lahko samo s povpraševanjem po izumu dokaže potencialnim poslovnim partnerjem ali bankam, da ima izum tržno vrednost in finančni potencial.

Precej neobičajno je, da bi banke ali investitorji tveganega kapitala zagotovili finančna sredstva za razvoj izuma, saj banke ne želijo prevzeti takšnega tveganja brez kakšnih resnih zagotovil, investitorji tveganega kapitala pa praviloma vlagajo oziroma investirajo v posle, ki jih vodi usposobljeni in izkušeni menedžer. Zato izumiteljem praviloma preostane le, da se obrnejo na družino in prijatelje, zasebne investitorje, ki jih pogosto imenujejo poslovni angeli, potencialne poslovne partnerje morebitne državne ali evropske subvencije, podporo univerz in izumiteljska tekmovanja.

Oglejmo si primer uspešne družabne igre Trivial Pursuit, katere izumitelji so iskali vire financiranja v družini in pri prijateljih, potem ko so jih vsa podjetja, do katerih so pristopili, zavrnila. Nato so našli posameznike, ki so bili pripravljeni investirati majhne, ne preveč tvegane vsote in tako zbrali dovolj sredstev, da so lahko lansirali samo igro. Te podatke lahko zasledimo na spletni strani Evropske patentne pisarne (EPO, 2015).

Zasebni investitorji, ki jih pogosto imenujejo kot poslovne anjele, so bogati posamezniki, ki so pripravljeni vlagati v manjša podjetja. Poslovni angeli pri potencialnih poslovnih partnerjih ali izumiteljih iščejo predvsem učinkoviti management, dober izum in zadovoljivo tržišče. Za pridobitev njihove finančne injekcije je praviloma potreben prepričljiv poslovni model (EPO, 2015).

Potencialni poslovni partnerji so lahko dobra pot za finančno injekcijo v obliki denarja ali ostalih resursov. Vendar se pogosto pojavi neenakovredni odnos med manjšim izumiteljem in večjo in močnejšo poslovno organizacijo, ki si želi prevzeti nadzor nad izumiteljevim produktom.

Nacionalna ali evropska sredstva so dobra pot za spodbudo pri razvoju izuma. Četudi sredstva ne bodo pokrila vse stroške proizvodnje izdelka ali izuma, lahko izumiteljem olajšajo iskanje dodatnega financiranja iz drugih sektorjev. Pogosto so sheme financiranja omejene na določene posle ali določena območja v posamezni državi, velikokrat pa imajo tovrstna financiranja določene zahteve, katere je potrebno preučiti, preden se izumitelj odloči, ali bo financiranje sprejel ali ne (EPO, 2015).

Izumiteljem se splača obrniti tudi na podporo univerz, ki lahko ponudijo projekte, ki vključujejo pomoč študentov in s tem tudi nižje stroške. Danes tudi same univerze iščejo poslovne priložnosti v inovacijah, ampak tudi same pričakujejo profit.

Finančna sredstva si lahko izumitelj zagotovi tudi s pomočjo tekmovanj in posledične publicitete. Vendar pa mora biti pozoren na pogoje in pravila tekmovanj, ki bi morala poskrbeti za primerno zaščito izumiteljeve ideje.

5.1 Zakaj so investicije v inovacije drugačne?

Naložbe v inovacije sestojijo pretežno iz izdatkov za raziskave in razvoj (angl. *Research & Development* - R&R), stroškov za dizajn in marketing, ki sta potrebna za lansiranje novega produkta na trg, naložbe v potrebno opremo ter naložba v usposabljanje ljudi. Pomen posameznega področja izdatkov se spreminja glede na vrsto industrije in seveda tudi vrsto inovacije, praviloma pa je najpomembnejše področje prav investicija v raziskave in razvoj (Hall, 2009, str. 9).

Iz perspektive teorije investiranja se investicije v inovacije po številnih karakteristikah razlikujejo od običajnega investiranja. Prva raznolikost se kaže v tem, da večino odhodkov predstavljajo, poleg nove obvezne opreme, plače delavcev. V obsežni anketi, ki so jo izvajali zadnjih 50 let, se izkaže, da 50 ali več odstotkov investicije v R&R gre za plačilo znanstvenikov in inženirjev, ki so praviloma visoko izobraženi. Njihova prizadevanja ustvarijo nematerialno premoženje, tako imenovano bazo znanja podjetja, iz katere se bo v prihodnosti ustvarjal dobiček. K tej bazi znanja je dodan tudi specifičen človeški kapital, ustvarjen z usposabljanjem delavcev za delo z novim produktom, ter znanje, ki so ga ustvarila vlaganja v dizajn in marketing. Vse to znanje je vgrajeno v človeški kapital zaposlenih v podjetju, zato bo podjetje na izgubi, če bodo usposobljeni delavci odšli ali bili odpuščeni. To dejstvo pomembno vpliva na same investicije v R&R, predvsem vpliva na manjši obseg investicij v inovacije. Ker del virov lahko izgine, če usposobljeni in izučeni delavci zapustijo podjetje ali so odpuščeni, podjetja poskušajo razporediti njihove stroške pri R&R skozi čas, da se izognejo odpuščanju (Hall, 2009, str. 11).

V zadnjem času se kaže raznolikost izdatkov za R&R v ameriških podjetjih, ki javno trgujejo in to predvsem z dveh razlogov. Prvi razlog je v povečanem pomenu sektorja informacijske in komunikacijske tehnologije, kjer se pojavlja dokaj hitra zastaranost R&R rezultatov, to pa vodi k zmanjšanju spodbud za zaščito človeškega kapitala (Hall, 2002, str. 35). Drugi razlog je dejstvo, da je tehnološki trg postal nekoliko pomembnejši, kar je zmanjšalo potrebo, da celotno znanje podjetja ostane znotraj samega podjetja (Arora, Fosfuri, & Gambardella, 2004). Kljub temu še vedno drži, da je varianca v stopnjah rasti R&R investicij približno ena četrtnina ali ena petina vsega običajnega investiranja.

Še ena pomembna značilnost R&R investiranja je stopnja negotovosti, ki je povezana z rezultati R&R. Ta negotovost je praviloma največja na začetku raziskovalnega programa ali projekta. Vendar se je že izkazalo, da so R&R projekti z malo verjetnostjo velikega uspeha vredni nadaljevanja, četudi ne zadoščajo pričakovani stopnji povračila investicije. Ta negotovost je lahko ekstremna in ne stvar dobro znane distribucije s povprečjem in varianco. Zato običajne metode upravljanja s tveganji pri investicijah v inovacije ne bodo dobro delovale. Že tako visoka negotovost donosov inovacij se je nedavno še povečala na račun vzpona omrežij in tehnoloških industrij, ki temeljijo na prodaji programske opreme ali na spletnih storitvah. Sem spadajo tudi primeri podjetij Microsoft, Google, eBay, Facebook, ki

so karakterizirani z zelo visokimi donosi na začetne investicije, obstaja pa veliko podobnih ponudnikov, ki so propadli ali niso uspeli doseči zastavljenega obsega in so se sprijaznili z manjšo tržno nišo (Hall, 2009, str. 12).

Pomembna značilnost negotovosti financiranja naložbe v inovacijo je dejstvo, da so posamezne naložbe porazdeljene skozi neko časovno obdobje, v tem času pa lahko pride do novih informacij, ki zmanjšajo ali spremenijo stopnjo negotovosti. Posledica tega dejstva je, da odločitve za naložbe v inovacijske projekte niso dokončne in zacementirane, ampak se presojajo skozi celotno življenjsko obdobje projekta.

5.2 Vloga patentov pri financiranju inovacij

Literatura v ekonomiji je že analizirala številne probleme, ki stojijo na poti učinkovite dodelitve sredstev v R&R ter inovacije na tržišču. Med njimi so tudi znani zunanji učinki, ki izhajajo iz znanja, ki ima lastnosti javne dobrine. Še več, številne študije so odkrile, da obstajajo finančne omejitve za določene tipe podjetij in aktivnosti, kot sta raziskave in razvoj. Te omejujejo obseg investiranja podjetij v R&R ter inovacijo. Novejša literatura se ukvarja še z enim problemom, ki zaustavlja naložbe v inovacije, saj naj bi trg za vmesne rezultate inovacijskega procesa, kot so ideje, patenti, licence, načrti in prototipi, nepopoln. To vodi do neučinkovito nizkega obsega v delitvi dela, saj tržišče za tehnologijo ni transparentno in ne funkcionira dobro. Če bi obstajalo tržišče za vmesne rezultate inovacijskega procesa, bi bile finančne omejitve manj izrazite in ti vmesni rezultati bi lahko imeli licenco, bili prodani, zakupljeni ali postali del neke druge finančne transakcije. V nadaljevanju si bomo pogledali, kakšno vlogo bi lahko imeli patenti in patentne pravice pri vzpostavitvi takšnih tehnoloških trgov in bili podpora za financiranje v inovacije (Harhoff, 2009, str. 75).

5.2.1 Klasične naloge in uporaba patentov pri financiranju inovacij

Cohen, Nelson in Walsh (2000) pravijo, da so patenti lahko dragocena sredstva za podjetja, saj ščitijo izume in njihove transformacije v inovativne produkte. Zaščitijo lahko tudi konkurenčnost podjetja s pomočjo njihove moči izključitve tekmecev. Bistvena značilnost patentov je ta, da ponudijo zaščito pred popolno konkurenco. Na trgih s prožnim povpraševanjem lahko patenti podjetjem omogočijo, da delujejo z višjimi maržami.

Še več, patenti podjetjem omogočijo višje možnosti preživetja. Cockburn in Wagner (2007) sta raziskala učinke patentiranja na možnosti preživetja 356 internetnih podjetij, ki so postala javna na vrhuncu borznega trga v poznih 90. letih prejšnjega stoletja. Odkrila sta, da se je do marca 2005 kar 66 % teh podjetij umaknilo z borze. Manj kot polovica podjetij, ki sta jih raziskovala, je imelo patentno varstvo. Izkazalo se je tudi, da so podjetja s patentnim varstvom imela daljša življenjska obdobja, kar sta dokazala s podrobno ekonometrično analizo.

Patenti med drugim služijo tudi dokazovanju tehnoloških zmožnosti prijavitelja patenta z vidnim znakom tehnološke kompetence izumitelja patentiranega izuma. Te funkcije patentov ne smemo podcenjevati, saj nekatere korporacije uporabljajo patentni sistem kot orodje za vrednotenje osebja v R&R (Harhoff, 2009, str. 80).

5.2.2 Patenti kot finančna orodja

Vprašanje pomembnosti patentov za podjetja, ki poskušajo pridobiti finančna sredstva, še posebej v začetnih fazah, je bilo že večkrat obravnavano v strokovni literaturi (Hayes, 1999; Lemley, 2000). Pomemben vir financiranja inovacij v hitro rastočih in na novo ustanovljenih podjetjih je zunanji kapital, ki ga pogosto doprinešajo imetniki tveganega kapitala. Produkt, ki je lastniški ali ga je možno kako drugače zaščititi, je pomemben kot izbirni kriterij za imetnike tveganega kapitala. Podjetja, ki potrebujejo kapital, bodo poskusila obdržati patente, če le ne bo cena za ohranitev patentnega varstva previsoka zanje (Harhoff, 2009, str. 84).

Patenti večkrat zagotovijo spodbude in naložbe v inovacije ter olajšajo pridobitev licence za določeno tehnologijo. S patenti podjetja postanejo privlačnejša za prevzem in omogočijo imetnikom tveganega kapitala, da si opomorejo z vrednostjo rešenega blaga pri propadajočih podjetjih (Harhoff, 2009, str. 85).

Long (2002, str. 625) opozori še na informacijsko funkcijo patentov, ki je lahko imetniku pravice bolj dragocena kot pa sama vsebina pravic, ki izhaja iz dotičnega patenta. Informacija, ki je pomembna za finančnika oziroma imetnika patenta, lahko izhaja tudi iz drugih vidikov procesa patentiranja. S perspektive investorjev bi start-up podjetje z močnimi patentnimi pravicami lahko imelo prednost pred drugimi, saj patent varuje pozicijo start-up podjetja na tržišču, ker mu daje izključno pravico za uporabo in prodajo svoje patentirane tehnologije. Če tudi bi start-up podjetje propadlo, bi patent omogočil investitorjem, da si povrnejo nekaj vrednosti začetne naložbe. S tega vidika patenti služijo kot dragocena sredstva, ki povečajo vrednost investicije v primeru uspeha podjetja in hkrati tudi v primeru propada podjetja. Patenti lahko služijo tudi kot znaki, ki do neke mere potrjujejo, da ima start-up podjetje neko novost in inovativno tehnologijo. V tem primeru patent deluje kot pečat kakovosti, kar pa lahko spodbudi morebitnega investitorja k naložbi v to podjetje. Slednja funkcija patenta kot pečata kakovosti bi delovala za privabljanje investicij tudi v industrijah, v katerih patentna zaščita ni učinkovita, vse dokler ocena pristojnega patentnega urada vsebuje nove informacije za imetnike tveganega kapitala.

Mann in Sager (2007) sta na podlagi kvalitativne študije Manna leta 2005 raziskala odnos med patenti in razpoložljivostjo tveganega kapitala. Pokazala se je pomembna pozitivna korelacija med različnimi merili uspeha, kot so število finančnih injekcij, celotna investicija, pridobitev naložb v kasnejši fazi delovanja in razpon preživetja, ter merili patentne aktivnosti.

Že nekaj časa je znano, da inovacijska dejavnost ni ovirana le s klasičnimi zunanjimi učinki znanja, ampak tudi s primanjkovalom kapitala in osnovnega financiranja. Te omejitve nastanejo zaradi informacijskih asimetrij, ki so še posebej izrazite v zgodnjih fazah inovacijskega procesa in tehnološkega ustvarjanja. Tradicionalno financiranje s posojili in trg javnih posojil ne zmoreta pokriti teh finančnih vrzeli, zato to poskusijo relativno nove oblike zasebnih posojil, ki jih lahko ponudijo imetniki tveganega kapitala. Le-ti pa lahko podprejo le majhen delež start-up podjetij, za katere ocenijo, da bi lahko ustvarila visoko stopnjo donosa. Vse kaže na to, da bodo patentne pravice postale neka vrsta zavarovanja pri financiranju s posojili. Kljub pojavu novih oblik financiranja inovacij pa je to še vedno pereč problem, še posebej za novo nastala podjetja, ki poskušajo privabiti investitorje in si tako omogočiti razvoj svoje ideje ali izuma (Harhoff, 2009, str. 93).

SKLEP

Ključna tema magistrskega dela je bilo vprašanje o smiselnosti patentiranja. To smo si sprva poskušali pojasniti s pomočjo različnih vidikov patentiranja, ki zavzemajo pravno, ekonomsko in neekonomsko naravo zaščite intelektualne lastnine. Samo pravo intelektualne lastnine je v osnovi zasnovano za zaščito pravic intelektualne stvaritve, obenem pa podpirati razvoj konkurence in gospodarstva. Zato mora pravo intelektualne lastnine premostiti težavo učinkovite zaščite pravic imetnika intelektualne lastnine in paziti, da ne ustvari pogoje za nastanek neželenih monopolov in s tem pogoje za zaviranje nadaljnjega razvoja. V družbi je torej potrebno vzpostaviti ravnovesje med javnim interesom, ki v osnovi hlepi po razvoju in napredku za celotno družbo, in željami izumitelja po zaščiti izuma in tudi zaslužku, kjer se že pokaže ekonomski vidik zaščite intelektualne lastnine. Praviloma je namen ustvarjalca intelektualnih stvaritev čim bolj izkoristiti svoj izum, tako v finančnem kot tudi v razvojnem smislu. S patenti naj bi omogočili podlago za konkurenčnost imetnika patenta, hkrati pa spodbujali kreativnost in intelektualno ustvarjanje. V želji po nadaljnjem razvoju in spodbujanju ustvarjalnosti na intelektualnem področju se pokaže še neekonomski vidik patentiranja. Kateri od vidikov zaščite bo izumiteljem in ustvarjalcem najbolj pomemben, je stvar posameznika, vendar so vsi ti vidiki med seboj močno prepleteni.

Vprašanje smiselnosti patentiranja in zaščite intelektualne lastnine se je dotaknilo še ene aktualne teme – patentnih sporov. Tekom poglavja o patentnih sporih smo lahko videli, kako kritičen problem je patentno varstvo. Šele ko se bomo zavedali pomembnosti patentnega varstva, bomo lahko pripomogli k uveljavljanju in izvrševanju patentov in posledično pomagali utrditi njihovo vrednost na tržišču. Sodišča se morajo pri tem zavezati, da bodo pri odločanju o veljavnosti in pri kršitvah patentov spodbujala inovacije in njihovo trženje. Če sodiščem ne bo uspelo uveljaviti tehtnih patentnih pravic ali pa bodo v podporo kršiteljem teh pravic, potem bodo kršenje patentnih pravic postala glavna strategija in patentno varstvo se bo sesulo. Če bodo sodišča uvedla kompleksna pravila in procedure, s tem pa podražila same izvršitve, potem bo grožnja tožb proti kršitvam manj verjetna ter imetniki patentov bodo na začetku prisiljeni v manj pravic. Analogno bodo izredno močne intelektualne

pravice, ki bodo uveljavljene s strani sodišč za relativno ugodne cene, lahko privedle do precej velike grožnje po tožbah. Ravno zaradi tega je učinkovito delovanje patentnega varstva predpogoj, da bodo akterji na trgu imeli možnost izzvati neveljavne patente za razumno ceno, sodišča pa bodo imela pomembno nalogo vzpostavljanja ravnotežja med postopkovnimi in vsebinskimi pravili ter zakoni, ki bodo vselej vplivali na ceno sodnih postopkov in relativno privlačnost pravedanja ter kršenja patentnih pravic.

Pri analizi literature v magistrskem delu se je izkazalo, da se dinamika patentnega pravedanja in praksa na tem področju precej razlikuje od države do države. Raznolikosti so se pokazale tudi pri obravnavi patentnega varstva od ene tehnološke panoge do druge. Izkazalo se je, da fiksni stroški v patentnem sporu niso enakomerno porazdeljeni po industrijah ter da so vložki večji ali manjši po posameznih industrijah. Zato se kaže potreba po še več raziskavah, ki bi razkrile delovanje patentnih sistemov po Evropi. Evropsko patentno varstvo je bilo v zadnjem času precej razpravljano in bilo tudi predmet političnih dogovorov, katerih cilj je bistvena preureditev in harmonizacija patentnega sistema v Evropi. Omejitve naloge smo videli predvsem v skopi in stari literaturi, ugotovili smo, da izumitelji kljub temu, da so njihovi patentni dostopni in objavljeni na spletu, neradi govorijo in razkrivajo vsebine svojih patentov in postopke s katerimi so prišli do pridobitve le teh.

V magistrskem delu smo odkrili kar nekaj raznolikosti v stopnji in pogostosti patentnih sporov po državah ter po posameznih tehnoloških sektorjih. Le-to naj bi bila nekakšna posledica institucionalnih razlik, lokalnih zakonov ali drugih faktorjev, značilnih za posamezno državo ter karakteristik delovanja posameznega tehnološkega področja. Omenjene raznolikosti lahko zavzemajo sodne stroške, ki so na primer precej višji v Veliki Britaniji kot v ostalih obravnavanih državah, ali pa privlačnost posameznih državnih sistemov, ki se kaže v prevladujočih tipih patentnih sporov ali celo v konkurenčnih razmerah med pravnimi strankami v patentnih sporih.

V magistrskem delu smo se ukvarjali še z vprašanjem virov financiranja intelektualne lastnine ter si ogledali, kakšna je pri tem vloga patentov. Veliko ustvarjalcev in izumiteljev ima v glavi že nov izum ali intelektualno stvaritev, preden pa lahko z razvojem te ideje nadaljujejo, se morajo spopasti z vprašanjem financiranja in viri, ki bi jim omogočili razvoj stvaritve. Stroški razvijanja nekega novega tehnološkega izuma predstavljajo velik finančni zalogaj, ki je pogosto izven finančnih zmožnosti izumitelja. Iskanje virov financiranja je neizogibno pri razvoju neke inovacije, to iskanje pa je vse prej kot lahka naloga, čeprav s pravim pristopom ni nemogoča.

Izumitelji se pri iskanju finančnih virov, ki bi jim pomagali na poti razvoja izuma, lahko obrnejo na različne strani, pogosto pa morajo tudi tu razmišljati izven okvirjev, saj se financiranje v inovacije razlikuje od običajnega financiranja. Za začetek se večina izumiteljev zateče po pomoč ali finančno injekcijo k prijateljem in družini, vendar pa se morajo pogosto obrniti k iskanju pravih investicij in poslovnih partnerjev. Včasih se jim

ponudi priložnost tudi v obliki subvencij s strani države ali Evrope ali pa jim na pomoč priskoči kakšna univerza s pomočjo svojih projektov.

Investiranje v inovacije in izume je drugačno od običajnega financiranja, saj se tu pojavlja velika stopnja negotovosti, kar je precej odbijajoče za morebitne vlagatelje. Prav tako je tu še faktor človeškega kapitala in znanja, ki se lahko kljub investiranju, nadzoru in negi, hitro razprši in izgubi.

V nadaljevanju magistrskega dela si ogledamo še, kakšno vlogo lahko imajo patenti in patentne pravice pri spodbudi in podpori financiranja v inovacije in razvoj intelektualnih stvaritev. Patenti so pogosto dragoceni za posameznike ali podjetja, saj jim omogočajo zaščito izumov in konkurenčnost s pomočjo izključitve drugih tekmecev. Izkazalo se je celo, da imajo podjetja s patenti višjo možnost preživetja na trgu. Med drugim pa so patenti koristni tudi pri dokazovanju tehnoloških zmožnosti imetnika patenta, pogosto pa so ravno zaradi patentov izumitelji s svojimi izumi bolj privlačni za poslovne partnerje, ki se na podlagi patentov in njihovih pravic lažje odločijo za investicijo v sam izum. Torej je informacijska funkcija patentov včasih še bolj dragocena kot pa sam obseg patentnih pravic ekonomske narave, saj lahko ta informacijska funkcija patentov deluje kot nekakšen pečat kakovosti.

V magistrskem delu smo ugotovili, da so patentne pravice postale neka vrsta zavarovanja pri financiranju in investiranju v inovacije. Možnosti za nadaljne raziskovanje vidimo predvsem v pojavu novih oblik financiranja inovacij, saj je iskanje virov financiranja in investicij v izume še vedno pereč problem, še posebej za novo nastala podjetja ali posameznike, ki poskušajo privabiti investitorje in si tako omogočiti razvoj svoje ideje ali izuma.

LITERATURA IN VIRI

1. Abbott, F., Cottier, T., & Gurry, F. (1999), *The International Intellectual Property System: Commentary and Materials*. Haag: Kluwer Law International.
2. Arora, A., Fosfuri, A., & Gambardella, A. (2004). *Markets for technology: The economics of innovation and corporate strategy*, Cambridge: MIT Press.
3. Bainbridge, D. (1996). *Intellectual property*, London: Pitmann Publishing.
4. Cepec, J., & Kovač, M. (2012). *Poslovno pravo: osnove s praktičnimi primeri*. Ljubljana: GV Založba.
5. Cockburn, I., & Wagner, S. (2007). Patents and the survival of Internet-related IPOs. *Working Paper* No. 13146. Cambridge: National Bureau of Economic Research.
6. Cohen, W. M., Nelson, R. R., & Walsh, J. P. (2000). Protecting their intellectual assets: Appropriability conditions and why U.S. manufacturing firms patent (or not). *Working Paper* No. 7552. Cambridge: National Bureau of Economic Research.
7. Cook, C. (2004). *Patents, profits & power: how intellectual property rules the global economy*. London: Kogan Page.
8. Cornish, W. R. (1996). *Intellectual property*. London: Sweet & Maxwell.
9. Cornish, W. R. (1999). *Intellectual property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights*, London: Sweet & Maxwell.
10. Cornish, W. R., & Llewelyn, D. (2003), *Intellectual property: patents, copyright, trade marks and allied rights*. London: Sweet and Maxwell.
11. Correa, C. M. (2007). *Trade related aspects of intellectual property rights: A Commentary on the TRIPS agreement*. Oxford: Oxford University Press.
12. De Carvalho, N. P. (2002). *The TRIPS regime of patent rights*. London: Kluwer Law International.
13. European Patent Office. (2015). Inventors Handbook. Najdeno 27. avgusta 2015 na spletnem naslovu <http://www.epo.org/learningevents/materials/inventorshandbook>.
14. Gervais, D. J. (2008). *The TRIPS agreement: drafting history and analysis*. London: Sweet & Maxwell.
15. Graham, S. J. H., & Van Zeebroeck, N. (2014). Comparing Patent Litigation across Europe: A First Look. *Stanford Technology Law Review*, 17(13), 655–708.
16. Hall, B. H. (2002). The financing of research and development. *Oxford Review of Economic Policy*, 18(1), 35–51.
17. Hall, B. H. (2009). The financing of innovative firms. *European Investment Bank papers*, 14(2), 8–30.
18. Harhoff, D. (2009). The role of patents and licenses in securing external finance for innovation. *European Investment Bank papers*, 14(2), 74–97.
19. Hayes, D. L. (1999). What the general intellectual property practitioner should know about patenting business methods. *Computer Lawyer*, 16(99), 3–18.
20. Higgins, M. J., & Graham S. J. H. (2009). Balancing Innovation and Access: Patent Challenges Tip the Scales. *Science*, 326(5991), 370–371.

21. Hoekman, B., & Kostecki, M. (1995). *The Political Economy of the World Trading System*. Oxford: Oxford University Press.
22. Ilešič, M. (2009). Razvoj in stanje prava industrijske lastnine v EU. *Pravna praksa*, 28(11), 62–64.
23. Jackson, R. H. (1937). The Struggle against Monopoly. Najdeno 23. maja 2016 na spletnem naslovu https://www.roberthjackson.org/wp-content/uploads/2015/01/The_Struggle_Against_Monopoly.pdf
24. Kocbek, M. (1993). *Pravo intelektualne lastnine*, Maribor: Pravna fakulteta v Mariboru.
25. Lange, D., & Reichman, J. H. (1998). Bargaining Around the TRIPS Agreement: The Case for Ongoing Public-Private Initiatives to Facilitate Worldwide Intellectual Property Transactions. *Duke Journal of Comparative and International Law*, 9, 11.
26. Lanjouw, J. O., & Schankerman, M. (2001). Characteristics of Patent Litigation: A Window on Competition. *The RAND Journal of Economics*, 32(1), 129–151.
27. Lemley, M. A. (2000). Reconceiving patents in the age of venture capital. *Journal of Small and Emerging Business Law*, 4, 137–148.
28. Likar, B. (1998), *Inoviranje: učbenik k predmetu Inoviranje in proizvodnja*, Koper: Visoka šola za management.
29. Likar, B. (2007). *Učinkovito upravljanje intelektualne lastnine. Knowledge for business in border regions*. Ljubljana: Public Agency for Technological Development of the RS.
30. Long, C. (2002). Patent signals. *University of Chicago Law Review*, 69, 625–679.
31. Machlup, F. (1968). Patents. *International Encyclopedia of the Social Sciences*, 11, 461–472.
32. Mann, R. J., & Sager, T. W. (2007). Patents, venture capital, and software start-ups. *Research Policy*, 36(2), 193–208.
33. Paterson, G. (1992). *The european patent system: the law and practice of the European Patent Convention*. London: Sweet & Maxwell.
34. Pivka, H. M., & Puharič, K. (1994). *Pravo mednarodne trgovine*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
35. Pretnar, B. (1990), Industrial property and related trade policy in less-developed countries. *Economic Appraisal of Legal Concepts*, 6 IIC, 782–799.
36. Pretnar, B. (2002). *Intelektualna lastnina v sodobni konkurenci in poslovanju*. Ljubljana: GV Založba.
37. Roland Berger Market Research, (2004). *Study on the costs of patenting: final report*. Muenchen: Roland Berger Market Research.
38. Sajovic, B. (1994). *Osnove civilnega prava: splošni del*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
39. Strel, B. (2007). *Kako zaščititi izum: kdaj izum izpolnjuje pogoje patentne zaščite, kaj je patent in predpisi, ki urejajo postopek pridobitve patentnega varstva v Sloveniji*. Ljubljana: Planet GV.
40. Tesla Motors. (2014, 12. junij). All our patents are belong to you. Najdeno 27. avgusta 2015 na spletnem naslovu <http://www.teslamotors.com/blog/all-our-patent-are-belong-you>

41. Torremans, P. (2005). *Holyoak and Torremans Intellectual property law*. Oxford: Oxford University Press.
42. Trampuž, M. (2007). *Kolektivno upravljanje avtorske in sorodnih pravic*. Ljubljana: GV založba.
43. Tritton, G. (1996). *Intellectual property in Europe*. London: Sweet & Maxwell.
44. Victoria, M., Jacob, R., Cornish, W. R., Clark, F., & Alexander, D. (1977). *Encyclopedia of United Kingdom and European patent law*. London: Sweet & Maxwell.
45. Vuga, T. (2015). *Kako zavarovati industrijsko lastnino*. Ljubljana: IUS Software.
46. World Intellectual Property Organization. (1979). *Paris Convention for the Protection of Industrial Property 1883*, kot je bila spremenjena do septembra 1979. Ženeva: World Intellectual Property Organization.
47. World Intellectual Property Organization. (1979). *The Berne Convention for the Protection of literary and artistic Works 1886*, kot je bila spremenjena do septembra 1979. Ženeva: World Intellectual Property Organization.
48. World Intellectual Property Organization. (2000). *Joint recommendations Concerning Provisions on the Protection of Well-known Marks*. Ženeva: World Intellectual Property Organization.
49. World Intellectual Property Organization. (2001). *Intellectual Property Handbook*. Ženeva: World Intellectual Property Organization.
50. World Trade Organization. (1994). Sporazum TRIPS. Najdeno 12. junija 2015 na spletnem naslovu https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/t_agm0_e.htm.
51. Zakon o industrijski lastnini. *Uradni list RS* št. 45/2001, 51/2006, ZIL-1-UPB3.
52. Zakon o ratifikaciji Marakeškega sporazuma o ustanovitvi Svetovne trgovinske organizacije. *Uradni list RS* št. 36/1995.
53. Zirnstein, E. (2007). *Patentno varstvo v Evropi*. Koper: Fakulteta za management.